

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

V.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

in esse debere: quod cum dominus Rembertus in sua conuersatione ipsius curæ commissis semper exhiberit, non incongruè in ipsa futura mortis eius præsignificatione multitudo plebis ostensa est, annulû eius inquirentis: qua re id utique significatum est, tempore obitus illius eos, qui illi commissi fuerant, anxie id desideraturos, ut exemplis in illo perceptis longiori spatio perfrui mererentur. Sed ut id non impetrarent, tempus posebat requiei illius, quam Episcopus Anselmius innuere voluit, cum plebem ab inquirendo annulo compescuit, dicens quod secum illum habiturus esset. Est verò super eius sepulcrum lampas lignea suspensa, ut perpetuum in illa lumen haberetur. Sub illa verò lampade in sepulcri superficie quoddam erat velamen expansum, in quo fertur præclarum sanè contigisse miraculum: quod quidem, quatenus ex referentium narratione, vel memoria vel intellectu retinemus, hoc pacto euenisse constat: Nocte quadam illa conflagrârat, & primò non pauca inde decidebant prunæ in velum memoratum, atq; mox tota in illud lampas ruit, & in ipso velo ita penitus combusta est, ut velo prorsus nullam attulerit lesionem: quod nulli dubium esse debet ob declaranda merita fidelis serui sui Christû fecisse, qui cum patre & spiritu sancto viuât & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Miraculum
ad eius se-
pulcrum.

MARTYRIUM SANCTI ET GLORIOSI

Martyris Isidori, Authore Simeone Metaphraste.

Vm venerandam & diuinam doctrinam Domini nostri Iesu Christi, ijs datam, qui ipso sunt digni, diligenter & vtiliter esse secutus diuinus & venerandus martyr Christi Isidorus, & se per diuinas scripturas & Christi mandata omni ex parte munisset, animo fuit præclare stabilitus, spiritu confirmatus, corpore corroboratus: & fuit diuina quadam motus æmulatione in eos, qui carnem ante ipsum exuerant, & martirium pro Domino susceperant, aduersus tentationes seipsum exercens, afflictionesq; & minas tyrannorum. Sciebat enim, quod fuerat prædictum à diuino ore Domini nostri & seruatoris Iesu Christi magni Dei: nempè, quòd

5. FEBRUAR.

S. Isidorus
seipsum
egregie cõs-
firmat &
munit.

Ioan. 12.

qui diligit animam suam, perdet eam. Quocirca fidem tenens omnino immobilem, & conseruans thesaurum fidei immobilem, acquirens sibi salutem & infractam portans confessionem, Deo ostendit cor integrum: eratq; omnino à reprehensione alienus, iustus, pius & in omnibus perfectus. Non erat enim in eo macula aut indecorum aliquid, aut instabile: non vitium, nò malitia, nec quæ ex maligno sunt mala, eius mentem reddiderunt improbam, sed moderatè & piè cum honestate & temperantia suã vitam conseruans, purè viuebat & citra reprehensionem.

Integritas
vitæ eius.

Accidit autem, ut in Chio insula essent naues cuiusdam Numerij, qui ducebat exercitum, quomodo ei iusserat Decius tyrannus. Erat verò in primis venerandus & gloriosus martyr Christi Isidorus ex ciuitate magni nominis Alexandria: qui locum quidem tenebat Optionis, non idem autem sentiebat, quod gentiles, qui erant in Aegypto, qui errorem colebant ex fabulis: sed colebat & adorabat Deum viuum, qui est Dominus vitæ & mortis, nec ei persuaderi poterat, ut sacrificaret simulacris, neque attendebat edicta Decij Imperatoris. Hunc ergò sanctum Isidorum, apud Ducem exercitûs Numerium accusans quidam, nomine Iulius, qui locum tenebat Centurionis, ei renunciauit omnia, ut qui inuidia motus esset aduersus martyrem, & ei dicit: Notum tibi sit domine mi, quòd Isidorus dijs non sacrificat, neque vllam ducit rationem sanctorum sacrificiorum: neq; inducit in animum, ut pareat Imperatori Decio. Iube ergò eum duciente vestram potestatem & interrogari.

Patria &
munus.

Hec cum audisset dux exercitûs Numerius, iussit eum statim sibi tribunali. Cum is autem adfuisset, dixit ei: Quod est nomen tuum? Sanctus verò respondens, dixit: Vocor Isidorus. Dixit Numerius dux exercitûs: Tu es, qui magnis & pijs legibus Decij Imperatoris non credis, & non vis sacrificare dijs? Dixit sanctus Isidorus: Quinam enim sunt dij vestri, aut quid sunt, ut ego quoquè ijs sacrificem? Non sunt simulacra surda & cæca, & nullo sensu prædita? Dixit Numerius: O malâ & improbam huius viri mentem. Re vera dignus

Sistitur co-
ram tribu-
nali.

dignus est multis supplicijs & tormentis. Dixit sanctus Isidorus: Dignus sum pro Deo meo ferre cōtumeliam, & plagas accipere, & mortem sustinere: vt ipse quoque me reddat dignum sanctis martyribus, qui ante me carne sunt mortui pro sancto eius nomine. Scio enim spiritu, quod qui in ipso spem collocant, nunquam sunt morituri. Sic enim dixit: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. Numerius dixit: Sacrificasne Isidore, vt viuas, an non? Sanctus autem martyr Christi Isidorus dixit: Etiamsi velis corpus meum occidere, animam meam non dominaberis. Decetero puni me, vt vis: & vt vis, fac citò. Habeo enim in me, etiam postquam mortuus fuero, Deum verum & viuum. Viuit enim in me Christus, & ego in eo: nec cessabo Christum confiteri, donec est spiritus in naribus meis. Numerius dixit: Pare decetero, o homo, & semel saltem sacrificia. Sanctus dixit Isidorus: Ne temere nugeris: non sacrificabo demonibus, neque tibi parebo. Vanus enim error te diu tenens, & planum constituens, studet efficere, vt reliqui per te errent. Mihi autem nunquam persuaseris: fac citò, quod velis decetero.

Ioan. 11.

Præclara
martyris
vox.*planò, id
est, impo-
storem.Ceditur bo-
um neruis.Hilariter
properat ad
mortem.Gene. 25.
& 22.Signo cru-
cis per totum
corpus se
armat.Venerande
& sanctæ
reliquiæ.

Dixit Numerius dux exercitus: Ego tibi persuadebo, o Isidore, meum audire consilium. Ensem enim & grauias flagella tibi infligam, donec deos confessus fueris. & statim iussit eum extendi à quatuor, & boum neruis vehementer verberari. Dicebant autem ei ij quoque, qui aderant: Sacrificas dijs Isidore, priusquam moriaris in tormentis. Eis dixit sanctus Isidorus: Ego vnum Deum esse dico, quem confiteor & colo, qui est & ante fuit & semper manet, qui est vniuersorum rex & Dominus, & omnium opifex: quem non relinquam, nec omnino negabo, ne ego quoque ab eo neger in die iudicij. Dixit autem Numerius dux exercitus: Visum ne est tibi, non parere mihi? Sanctus dicit Isidorus: Nunquam tibi parebo. Christum enim timeo, quem adoro & colo. Tunc Numerius dux exercitus, videns eius scopum immutabilem, eiusque constantiam & fortitudinem, cum fuisset locutus, & consultasset cum suis malis assessoribus, in eum tulit sententiam, sic dicens: Isidorum, qui non paruit legibus, & dijs noluit sacrificare, eum iubent leges Decij Cæsaris, ensi tradi.

Spiculator autem eum assumens, duxit ad locum certaminis. Letabatur verò sanctus martyr, properans ad sui occisionem, tanquam agnus immaculatus, & hilari vultu intuens celi altitudinem, dicebat: Sancte Domine, benedico te, quod beneplacito & voluntate tua me hodie suscipis in sancta tabernacula & in loca quietis. Et cum peruenisset ad locum, in quo sanctus erat consummandus, orauit ad Dominum, & dixit: Gloria tibi Domine Iesu Christe, fili Dei viui, cum patre ineffabili, & cum sancto tuo & viuifico spiritu. Tibi enim Domine gratias agens, hac hora accedo & oro: Domine Deus meus, qui Abrahamæ propositum & sacrificium habuisti acceptum, exaudi me in hac hora, & serui tui preces suscipe, & animam meam accipe in sanctas tuas manus. Tibi soli Domine, commendo spiritum meum, qui eum mihi dedisti: & quicumque te inuocauerit solum verum Deum, in nomine meo serui tui Isidori, siue in fame, siue in tétatione, siue in iudicio, siue in periculo & afflictione huius mundi, siue in mari, conferuetur ab omni periculo remotus & pacificus. Da autem ei quoque Domine bonam partem inter tuos electos, & fac cum eo diuitem tuam misericordiam, liberans eum ab ea, qua circumdatur, afflictione & necessitate, propter me, qui sacrificor sancto tuo & terribili nomini. Quoniam tu es Deus solus, qui ab afflictione & necessitate redimis eos, qui te inuocant, & te decet gloria in secula seculorum, Amen. Hęc cum dixisset, genibus flexis in terram, & se signo crucis per totum corpus armasset, amputatum est ei caput, & connumeratur in sacris choris martyrum, & simul letatur cum populis Patriarcharum, & pro peccatoribus & ijs, qui eius peragunt memoriam, perpetuo intercedit apud Christum Dominum nostrum.

Quidam autem Ammonius, qui erat eius amicus, fodit in eo loco, & clanculum in eo posuit venerandum & sanctum eius corpus, cum nemo auderet eum sepelire. Sic enim iusserat iniquus Numerius eum non sepeliri, sed proijci comedendum à volucribus celi. Is verò, cuius meminimus, venerandus vir Ammonius, cum tenuisset pulchram fidem & consilium Christianorum, & contendisset in Hellepontum, perfecta veri certaminis corona redimitus fuit in ciuitate Cyzico.

Post aliquot autem dies cum venisset ex Epheso veneranda & pia Myrope, propter imminentem Christianorum persecutionem, & accepisset de sancto martyre Isidoro, querebat locum, in quo proiectæ fuerant venerandæ & sanctæ eius reliquiæ. Quem cum cognouit.

cognouisset, noctū ad locum accedens, & manus suas orando ad cælum extendens, fuit voti sui compos: & cum inuenisset venerandum & sanctum corpus martyris, custoditum ab angelis, & resplendens instar luminis, cum magno gaudio & lætitia apprehendens reliquias, eas vnxit vnguento: & cum eas sindone munda inuoluisset generosa & præclara hæc mulier, cum suis ancillis eas exportauit, & tulit in domum suam, Deum laudans & glorificans.

Post gloriosam verò & preciosam dormitionem sancti martyris Christi Isidori, & inimicissimam interemptionem tyranni Decij, & transitum persecutionis aduersus Christianos, magno desiderio fauciati Chij ciues, in honorem & memoriã huius mar-
tyris, venerandas & preciosas aedes excitauerunt in eius nomine, & in ijs deposuerunt
eius sanctas & venerandas reliquias. Sed diuinã quoquẽ memoriã Marcianus, qui fuit
sanctus & beatus Oeconomus & presbyter, qui venerandum templum sanctæ Irenes
& sanctæ Anastasiæ, in hac regia ciuitate diuinẽ excitauit, cum in posterioribus tempo-
ribus in somnis responsum accepisset à sancto martyre, (ab eo enim visus fuit sanctus
martyr, præcipiens ei, vt excitaret templum in suo nomine) & à somno excitatus san-
ctus Marcianus, diuina fuit captus cogitatione: & extruxit venerandam ædem, in no-
mine & ad gloriã sancti & gloriosi martyris Christi Isidori, prope sanctam Irenen, quæ
spectat ad mare, quam etiam simul dedit ipsi ædi sanctæ Irenes. Deposuit enim sanctus &
magnus vir Marcianus, in veneranda & sancta eius capsã, partem quandam sanctarum
eius reliquiarum, cum aromatibus & vnguento sanctificato. Quamobrem ab eo tempo-
re per multa miracula ostendit propriam virtutem & in eo loco presentiam, dans vni-
cuique diuina gratia ea, quæ sunt ei conducibilia. Quamobrem & fugauit spiritus im-
mundos, & multos liberauit ab infirmitate & à malis incurabilibus: & eos, qui in mari
nauigabant, à tempestate & periculo conseruauit illæsos & non passos naufragium.
Propter hæc ergò & multa alia, gloriam emittimus, honorem & adorationem Deo,
qui per martyrem largitur omnibus curationes & miracula ad peccatorum redempti-
onem, ad purificationem animarum, & ad salutem corporum: Gratia & clementia Do-
mini nostri Iesu Christi, cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

Templum
S. Isidori.

Item aliud.

Multa eius
miracula
post mortẽ.

MARTYRIVM SANCTAE ET GLORIOSAE

MARTYRIS CHRISTI AGATHAE,

Authore Simeone Metaphrasæ.

Imperante illo tempore Decio, iniquo Cæsare, Quintiano
autem præside infula Sicilia, Italarum prouinciã, exijt ab
eis iniquum & iniustum edictum, vt omnes Christiani,
qui colebãt veram & piam religionem, morti acerbæ tra-
derentur. Sancta ergò magnique & excelsi animi Agatha,
quæ nata quidem erat ex ciuitate Panormitana? erat au-
tem insigni & claro genere orta, cum audiuisset hoc im-
pium sermone iactatum esse decretum, ilico patria, gene-
re, gloria & vniuersa, quæ est ad tempus, specie ac visione,
atque adeo ipsa quoquẽ vita contempta, armata fuit ad
certamina pro Christo suscipienda.

FEBRUAR. 5.

Patria S.
Agathæ.Præparat se
ad certami-
na.

Quintianus autem Præses cum audiuisset de sancta & generosa Christi athleta Aga-
tha, quod formæ pulchritudine superaret omnes sui temporis adolescentulas, querebat
quonam modo Dei virginem Agatham comprehenderet, & ad se attraheret. Non ces-
sabat itaque quotidie improbam suam agitare cogitationem, donec ei liceret cæstrum
sux libidinis ad effectum deducere. Quare venerandam & insignem Dei ancillam Aga-
tham eo pretextu, quod esset Christiana, iubet comprehendi & ad se adduci. Erat au-
tem beata Agatha vita & oratione ornata, & insigni pulchritudine, quæ poterat eximia
specie eos, qui ipsam videbant, subijcere. Quintianus verò Præses cum esset vaser & ma-
litosus, captus amore virginis, oculum suum perturbabat. Similiter autem eius quoquẽ
pecunias concupiscens, non cessabat a sidue cogitare, quomodo eam apprehenderet.
His ergò modis, quos diximus, furore percitus Quintianus, iussit sanctam Agatham
comprehedi à militibus. Milites autem Catania egressi, cum sanctam inuenissent Agatham,

Compre-
hensa ducitur
ad Præsidiẽ.

D d d d

dicunt

dicunt ei; Exijt aduersus te decretum à Cæsare & Præsidente quoniam dijs non sacrificas; qui honorantur ab Imperatore; neque eos colis ritu patrio. Nunc ergò saltem pollicere te dijs esse sacrificaturam; vt cum omni honore & gloria te adducamus ad præsidentem Quintianum. Sancta autem Agatha superno auxilio & fide circūdata, aduersus tyrannum preclare armabatur. Licetoribus verò festinantibus eam sistere tyrannò; ingressa in domum suam; cum manus in cælum extēdisset, dixit; Domine Iesu Christe, tu solus scis affectionem mei cordis. Tu scis animi mei alacritatem & promptum studium; & meam in te fidem & benevolentiam. Tu sis mihi dux aduersus tyrannum; iam enim, ô Domine, morte est à me affectus & conculcatus. Et nunc oro te Domine, ne gloriatur hic vir exitiosus & malitiosus, quòd polluerit meum corpus, in quo vixi hucusquè honestam & gloriosam vitam; sed festina & vince diabolum & eius ministrum Præsidentem, ne dicat, Vbi est Deus eius; tranquàm sacrificium & oblationem meas accipiens lachrymas, in odore suauitatis. Quoniam tu es Deus solus, & te decet gloria in secula, Amen.

Christo preces offert.

Alacriter proficiscitur ad supplicia ferenda.

Et cum ipsa hæc esset precata, egressa est è ciuitate Panormitana, tanquàm murus infractus & vallo circumdatus, promptoque & alacri animo iuit cum licetoribus; mente autem apud se cogitans pulchritudinem virtutis, hæc dicebat; Primum quidē, per gratiam Christi decertauit, vt conseruarem corporis castitatem; malumque & mali auctorem diabolum, qui in genere hominum seminauit voluptates; vici & conculcaui. Deinde etiam animam meam posui pro Christo; & spero, quòd cum perpetuò pudore afficiam & perdam; Sed ô male diabole & inimice veritatis, non vides meum stadium; quòd cum sit immortale, exultant iusti simul & angeli; huius verò spectatorem immortalem, Dominum meum Iesum Christum filium Dei; qui stipatur innumerabilibus ordinibus angelorum; Et hæc apud se dicens, flebat. Ea autem proficiscente cum militibus, soluta est corrigia huius calcamenti; & cum posuisset pedem suum supra lapidem; id ligauit. Deinde retrò conuersa, cum neminem vidisset eam sequentem ex ciuibus, qui eam deducebant; sed omnes eam reliquisse & recessisse; magno dolore affecta, orauit Dominum, dicens; Domine omnipotens, propter meos ciues, qui non crediderunt ancillæ tuæ, quæ est decertatura pro sancto tuo nomine, & me non sunt perfectè secuti, ostende magnum miraculum hoc loco; & statim exorta est olea infertilis; quæ publica notabat ignominiam mentes Panormitanorum.

Sterilis olea repente oritur.

Ea autē ingressa Catanam, iussit Præses eam tradi cuidam matronæ, nomine Aphrodisiæ, quæ habebat quinque iuuenes filias; vt eam inducerent morum & verborum blanditijs, & mentem eius mutarent, vt persuasâ dijs sacrificaret; & coeperunt, aliquando quidem eam laudando & honorando, incitare, magna ei pollicentes; aliquando verò minas intentantes, sperantes his escis attrahere sanctam Agatham ad cultum simulacrorum. Cum autem his fallacibus rationibus, eius fortem & constantem mentem conarentur ei auferre; eis respondens sancta martyr Agatha, dicebat; Notum sit vobis, quòd mens mea & cogitatio est fundata supra petram, quæ nunquam potest separari à Christi charitate; vestra verò verba ventis similia diffantur; sermones vestri sunt pluuia; minæ vestræ sunt fluuij; & licet cum ijs in meam domum iruperitis; eam nequaquam labefactistis; est enim fundata supra petram, quæ est Christus filius Dei viui. Dum ipsa autem hæc diceret; non intermittebat suum pectus irrigare lachrymarum inundatione. Nam quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum; ita etiam desiderauit eius anima venire ad stadium decertationis; omne genus tormentorum prompto & alacri animo desiderans & studens ferre pro fide in Christum.

Constantis animus S. Agathæ.

Aphrodisia ergò videns immobilem & inuictam sanctæ Agathæ mentem; ad Quintianum accedens; dixit ei; Est facilius lapides molles & teneros facere; aut ferrum in plumbum conuertere; quàm mentem huius puellæ à Christi amore traducere. Ego enim & filia meæ noctu & diu nihil aliud fecimus; aliquando quidem monentes; aliquando autem etiam minas intentantes. Ego quidem ei obtuli margaritas, mundumque; & vestem preciosam, aurumque; & argentum, domosque; & suburbia & mancipia; ea verò hæc omnia non pluris facit, quàm terram, quam calcat pedibus. Tunc iratus Quintianus, iussit eam duci in secretum; & sedens in tribunali; dicit ei; Cuius es generis? Respondit sancta Agatha; Non solum sum ex nobili & illustri genere; sed sunt etiam mihi cognati insignes diuitijs. Dixit Quintianus; Si es genere nobilis & illustris; eur moribus ancillæ personam suscipis; sancta dixit Agatha; Rectè dixisti. Nam quoniam sum Christi ancillæ; propterea me

me ostendo esse seruam. Quintianus dixit; Verè es libera. Quomodo ergò te affirmas esse seruam? Dixit sancta Agatha; Nostra nobilitas & gloria est in eo, quòd Christi annunciatu seruitus. Dixit Quintianus; Quid ergò; nos non habemus libertatem; qui Christi seruitutem despuimus? Dixit sancta Agatha; Ad tantam deuenistis seruitutem & captiuitatem, vt vos non solùm serui peccati efficiamini, sed etiam cultores abominandorum & nullo sensu præditorum simulacrorum; honorem, qui Deo conuenit, tribuentes lignis & lapidibus. Dixit Quintianus; Si quid insanè blasphemabis; de te poterunt sumi poenæ. Sed priusquam in mea tormenta incidas; dic quam de causa recusas deos colere. Dixit sancta Agatha; Nè dicas deos, sed dæmones; quorum faciem in æs conuertitis, quorum marmoreos & è gypso effictos vultus inauratis. Dixit Quintianus; Elige tibi bonam mentem; & persuasa sacrificia. Sin minùs, diuersa tormenta subibis cum damnatis? & cum ignominia affeceris dignitatem tuæ cognitionis; tandem persuasa sacrificabis dijs omnipotētibus. Dixit sancta Agatha; Sit sicut Venus dea tua, vxor tua; & sis tu; sicut Iupiter deus tuus.

Egregia sanctæ virginis sententia.

Hęc cum audiisset Quintianus; iussit ei impingi colaphum, dicens; Nè ore arroganti præsidem afficias contumelia. Sancta dixit Agatha; Quos dixisti deos tuos; non vis referri in eorum numerum? Dixit Quintianus; Hoc planum est, te plurimorum tormentorum teneri cupiditate; cum per tuas contumelias, vt ad ea descendam; me horteris. Dixit Agatha; Miror te cum sis homo prudens, ad tantam venisse insipientiam; vt nolis euadere dijs tuis similis; & esse particeps eorum vitæ. Si sunt ergò dij tui & eos colis, ecce tibi benè sum precatus; quomodo ergò dicis, te fuisse à me affectum contumelia; quæ optauit, vt tua vita esset sicut vita illorum? Sin autè illam abijcis hereditatem; ipsos mecum vocabis execrandos. Dixit Quintianus; Superba verba loqueris. Aut dijs sacrificia; aut varia tormenta expecta. Dixit Agatha; Etiam si in me feras immittas; cum Christi nomen audierint; mansuescent. Sin autem ignem inferas; angeli mihi è cælis rorem supeditabunt. Quòd si plagas & flagella; habeo spiritum veritatis; qui me liberabit ex tuis manibus. Tunc Quintianus caput mouēs; iussit eam duci in tenebrosam custodiam; dicens; Apud te considerans, ô Agatha; ducere poenitentia; vt effugere possis mea tormenta. Dicit ei sancta; Tu ipse ducere poenitentia; vt possis effugere æternū supplicium. Tunc iratus Quintianus; iussit eam trahi vsque ad custodiã. Sancta verò Agatha cum plurima læticia ingressa est in custodiam; tanquam ad gaudium & exultationem; certamen suum Domino commendans cum precibus.

Colaphus ei infringitur.

Eius animi constantia.

It læta in carcerem.

Sequenti autem die impius Quintianus iussit eam sisti tribunali, dicens ei; Considera sine de tua salute? Sancta dixit Agatha; Salus mea est Christus. Dixit Quintianus; Quo usque ô misera miseram producis cogitationem? Nega Christum, & incipe deos colere; nè vita & ætate priuata; immaturam mortem subeas. Dixit Agatha; Tu nega deos tuos, qui sunt lapides & ligna; & accede ad verum Deum, qui te fecit; nè in æterna incidas tormenta, & quæ nunquam cessant supplicia. Tunc iratus Quintianus, iussit eam suspensam verberari; & dicebat ei; Agatha, corrige tuam cogitationem; vt vita tibi conueniat. Dixit Agatha; Tormenta tua gaudij thesaurum mihi recondunt; & exulto, vt qui bonum audit nuncium; & qui videt eum, quem desiderabat, & vt qui inuenit multos thesauros; Ità ego quoque delector ijs, quæ sunt ad tempus, tormentis; quæ in inanis te mihi intentaturum.

Verberatur

Fieri enim non potest; vt frumentum tutò in horreo conseruetur; priusquam fuerit nudatum palca. Similiter etiam anima mea non potest venire intra paradysum; priusquam corpus meum varijs tormentis affectum fuerit à tuis ministris. Iratus itaq; Quintianus; iussit eius mamillam torqueri; & deinde eam amputari. Dixit autem sancta Agatha; Impie & crudelis tyranne, non erubuisti hęc facere foeminae; & mamillam, quam in matre tua suxisti, amputare? Sed tamè etiam si externam mamillam abscidisti, habeo aliam in anima mea, quam non poteris excindere; est enim oblata Christo Deo meo à tenera ætate. Iratus autem rursus Quintianus, iussit eam abduci in carcerem; iubens nulli ex medicis permitti ad eam ingredi; & nec panem ei dari, nec aquam.

Sapientissima martyris vox.

Mamilla eius amputatur.

Ea autem ingressa custodiam; circa mediam noctem in senis similitudine apparuit ei S. Petrus ap. Apostolus Petrus, quem præcedebat puer ferens lampadem in manibus, plurima habens medicamenta, & se dicens esse medicum; & talibus verbis eam alloquens; Impius quidem Tyrannus flagellis in te vsus, nihil profecit; tua autem fortitudine & cōstantia eum

S. Petrus ap. pater ei.

Sancti in
Dei lumine
sciunt, quæ
circa nos
aguntur.

magis tabefecisti. Quamobrem mamillam tuam non solum iussit torqueri, sed etiam fecit abscindi. Quare anima eius afficietur dolore in æternum. Cum autem adessem in illa hora, in qua hæc passa es, & animaduertens vidissem fieri posse, vt tua mamilla sanaretur, ea de causa huc veni. Dicit ei sancta Agatha: Meo corpori nullam vnquam adhibui medicinam: & nunc turpe esse existimo, morem bonum, qui abineunte ætate est confirmatus, interire. Senex verò respondens, dicit ei: Ego quoque sum Christianus, & confidens te posse à me curari, ea de causa veni ad te. Sed ne me reuerearis. Sancta autem respondens, dixit ei: Et quomodo fieri potest, cum tu sis senex & longæuus, ego autem sim puella, vt ostendam tibi corpus perditum tormentis? Sed sinã potius hæc vulnera mentem meam pungere, quàm, quod mihi probro futurum esset, impudenter mea aperiam vlcera. Quamobrem ago tibi gratias, venerande pater, quòd sis dignatus ad me venire propter hanc corporis curationem. Scias verò, quòd medicamẽta ab hominibus composita, corpori meo nunquam admouebuntur. Respondens autem senex, dicit ei: Cur non finis me te curare? Dicit ei sancta: Quoniam habeo Dominum meum Iesum Christum, qui solo nutu curat omnia, & verbo suo facit prostratos surgere. Ipse, si velit, potest me quoque conseruare, quæ sum indigna eius ancilla. Tunc senex subridens, dicit ei: Ipse quoque me misit ad te, & ego sum eius Apostolus. Vide autẽ te ipsam, quem admodum sis curata. Hæc verò cum dixisset, euauit ab eius oculis.

Curantur
eius vulne-
ra diuini-
tùs.

Tunc precas, dicit sancta Agatha: Ago tibi gratias Domine mi Iesu Christe, quòd sis mei recordatus, & ad me miseris tuum Apostolum, qui me corroborauit, & renouauit membra mea. Dum ipsa autem implèssit preces, adspiciens suum corpus inuenit curata sua vulnera: & mamillam sanam redditam sicut prius. Tota verò nocte lux circumdedit custodiam, adeò vt præ illuminatione custodes fugerint, & apertum carcerem reliquerint. Qui autem illic erant condemnati, cum vidissent quod factum fuerat, dicunt sanctæ Agathæ: Ecce portæ sunt apertæ, & nemo est qui eas custodiat, egredere & fuge.

Non vult
fugere, licet
aperto car-
cere.

Respondens autem sancta, dixit eis: Absit, vt ego priuer corona meorum certaminum, & custodes carceris conijciam in periculum. Habens enim adiutorem Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei viuum, ad finem vsque permanebo in eius confessione, qui me curauit & est consolatus. Post quartum verò diem iubet Quintianus eam duci in iudicium, & dicit ei: Quousquẽ pergis aduersari edictis Imperatorum? Aut dijs sacrificare, aut te grauioribus puniam supplicijs. Dicit ei sancta: Omnia verba tua sunt vana, edicta autem tua & Imperatorum tuorum sunt iniqua, quæ quidẽ ipsum quoque aërem polluunt. Quamobrem dic mihi, o miser & nullo sensu prædite, quis vult ad auxilium inuocare lapides & ligna, quibus nullus adest sensus? Non vides, quòd pro mamilla mea à te abscissa, aliam mihi fecit exoriri Dominus meus Iesus Christus? Furore autem percitus Quintianus, dixit ei: Quis te curauit? Dicit ei sancta: Iesus Christus filius Dei viuus. Dicit ei Quintianus: Rursus tu Christum nominas, quem ego nec volo quidem audire?

Novis affi-
cit panis.

Dixit sancta: Non cessabo eum inuocare labris meis, & corde glorificare. Dixit Quintianus: Ego iam cognoscam, an te seruet Christus tuus, & iussit sterni testas acutas, carbones verò ignis iniijci, & eam proijci in carbones. Cum hoc autem factum esset, eo in loco fuit repente tremotus, & pars eius repente humi cadens, cõprehendit socium Præsidis nomine Vlteium, & amicum eius nomine Theophilum, quorum consilio faciebat hæc iniusta. Non hoc autem solum, sed etiam vniuersa Catanæ ciuitas à tremotu valde fuit agitata, adeò vt omnes ciues concurrerint in Prætorium, & Præsidentem valde conturbauerint.

Terræmo-
tus horren-
dus.

Tunc Quintianus primum quidem timens tremotum, secundo autem conturbatus populi insurrectione, iussit sanctam Agatham abduci in carcerem. Ingressa verò custodiam, extensis in cælum manibus, dixit: Ago tibi gratias Domine, quòd me dignam censueris, quæ decertarem pro sancto tuo nomine, ablatò à me presentis vitæ desiderio, & similiter meo corpori donata tolerantia. Tu ergò Domine, exaudi me in hac hora, & dignare ancillam tuam relinquere hunc mundum, & peruenire ad diuitem & magnam misericordiam. Peractis autem precibus, protinus tradidit Domino spiritum, adeò vt populus eum audisset, venerit cum omni studio, & reliquias sanctæ martyris cum omni reuerentiã & honore deposuerit. Quidam verò adolescens, habens secum pueros numero centum pulcherrimè vestitos, & qui erat similiter ignotus ijs, qui habitabant ciuitatem Catanensem, cum venisset in locum, in quo situm erat sanctum eius corpus,

Deponit po-
pulus reli-
quias sanctæ
martyris cum
omni reuer-
entiã & ho-
nore.

tabu-

tabulam quam apportauerat marmoream, capsâ imposuit, sic inscribens: Mens sancta; honor in Deum voluntarius; & patriæ redemptio. Quam cum tunc intus deposuisset ad caput sanctæ, recessit; & non amplius apparuit in ciuitate; adeò vt nonnulli suspicarentur eum esse angelum Dei.

Cum autem audisset Quintianus hinc excessisse martyrem; ad inuadenda eius bona contendebat. Accepta verò secum vniuersa cohorte, properabat ire Panormum. Cum iter autem iniisset; iusto Dei iudicio accidit, vt ipse periret in quodam fluuio, sito prope ciuitatem Catanam; nomine Psemitho. Nam cum ipse veller eum trāsmittere; ingres-
sus est pōtionem cum equis suis. Duo autem equi in eum fecere impetum. Et vnus qui-
dem irruens in eius faciem, eam deleuit; alter verò non cessauit calcibus eum impetere,
donc eum iecit in fluuium Psemithum. Et cum multi quesissent eius corpus; non fu-
it inuentum vsque in hodiernum diem.

His autem sic peractis; creuit cultus & honor sanctæ martyris Agathæ; nec ausus est
quispiam vexare eius genus. Quo autem in loco apparuit immutabilis ille angelus, qui
tabulam imposuit in capsâ martyris, impleto anno eius cōsummationis, mons Aetna
ignem eructauit; & tanquā fluuius valde mugiens; sic descēdit, lapides dissoluens tan-
quā ceram è vertice montis; combusturus & perditurus vniuersam ciuitatem Cata-
nensem. Qui verò circa montem habitabāt, & si essent gentiles; ignem fugientes, pro-
perarunt ad templum virginis, & auferentes amictum, qui erat arcæ impositus; ex ad-
uerso ignis eum posuerunt. Dei autem providentia ignis ille protinus est repressus. Fa-
ctum est verò miraculum quinto Februarij, in quo etiam decertauit: In quo etiam fe-
stum quoque celebrantes, glorificamus Dominum nostrum Iesum Christum Deum,
vt nos quoque sanctis eius intercessionibus, accipiamus remissionem peccatorum; &
magnam misericordiam nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Quintianus
perit in flu-
mine.

Amictus
sanctæ vir-
ginis profu-
gat ignem.
Festū eius.

VITA S. CONFESSORIS CHRISTI BERTVL- PHI, IVSSV FOLCARDI ABBATIS CONSCRIPTA,

*sed author nomen suum suppressit: fuit autem monachus Gans-
dauensis circa annum Christi 1073.*

PROLOGVS.

Voniam quidem omnis, qui membra cuiuscunque hono-
rat, totum hoc, cuius membra sunt, honorat: membra verò
Christi omnes sunt sancti: ergo & qui sanctos honorāt, Chri-
stum laudare & honorare probantur. Non tamen Christus
in Sanctis suis, neque Sancti in Christo laudari egent: sed
qui eos hīc laudant, egent vtique vt laudent. Eccē inter reli-
qua membra Christi beatum Bertulphum, egregium cor-
poris Christi membrum, in medium assumo: quem tanto
minus laudare sufficio, quanto amplius & ingenio & vita
sordescō. Sed quod minus sufficio, sancti huius supplebit in-
tercessio: & qui dedit velle, dabit (credo) & posse. Cuius vi-
tam, veteri olim stylo descriptam, vt nouo scribendi percurrerem studio, domini Ab-
batis nostri Folcardi obtinuit iussio: cui petenti fas nō erat quicquam negare, quia spe-
ciali sanctū hunc adeò deuotione amplectitur, vt cum omnibus sanctis specialem hunc
pro omnibus fidelibus defunctis habeat intercessorem, quem ad eorūdem fidelium de-
functorum memoriam, & corpore & intercessione fecit esse presentem. Sed hoc solum
miror, quod humiliter à me ignauo exigere voluit, quod ipse sancto viro efficaciter ex-
hibere valuit: præsertim cum sim incircuncisus corde & labijs, ille autem disciplinis non
mediocriter instructus Ecclesiasticis. Cuius præclara ad sanctum deuotio, quia humilita-
te ornabatur, quod deuotè humilis sancto viro exhibere valuit, humiliter deuotus ab
alio, licet scio, petere non horruit. Quid ergo? Iubenti auctoritate, & petenti humili-
tate, non quantum debeo, sed quantum habeo, patri præsto, salua virorū illustrium ma-
iestate, qui ad hoc opus ingenio & doctrina longè me præcellunt. Sed si quid mēs nostra
dictando, vel manus scribendo errauerint, eius erit & apud sanctissimum Bertulphum

Iussu Abba-
tis sui feri-
psit hanc vi-
tam quidā
doctus mo-
nachus.

excusare, qui me non timuit ad hoc scribendi studium applicare. Et notandum, ex multis pauca sancti viri gesta me esse scripturum: quia temporum verustas plura obliuioni, pauca memoriae dedit. Sed fidei pauca multum sufficiunt: infideli autem nec multa parum satisfaciunt. Prudens igitur lector materiam magis penset, quam stylum: rationem magis, quam scriptorem: quia vinum, plumbi fistula haustum, sepe placet: bonique nuncij baiulus non quis, sed quid afferat, inquiritur.

De natiuitate beati viri Bertulphi confessoris. Cap. 1.

FEBRUAR. 5.
S. Bertulphi
patria.

Parentes
ethnici.

CVM sub glorioso rege Sigeberto Ecclesia Christi pacem simul & gloriam meruit, beatissimus confessor Bertulphus ortum natiuitatis patria Alemannia habuit: parentibus quidem honeste mediocribus, sed gentilibus. Neque enim adhuc Alemanniam fides Christi respexerat, quanquam in ea hic futurus Ecclesia filius, carnis tunc progenitores habuerit: Cuius vterque parens, pagani ritibus horrens, sicut spina rosam, sanctum sic edidit istum. Neque parum gloriae huius sancto viro fore dixerim, quod similem cum sanctissimo illo Martino ortum sortitus fuerit. Sicut enim ille, sic iste, gentilibus parentibus processit: ille quidem Pannoniae, hic finibus Alemanniae.

Quod ob adipiscendam sacri baptismatis gratiam, parentes reliquerit & patriam.

Cap. 2.

Etiā in
ter ethnicos
necesse ba
ptizatus vt
se gesserit.

Gene. 12.

CVMque adolescentiae ingressus iter, primaeque aetatis excederet annos, naturali tantum lege edoctus, in via mandatorum Domini coepit ire, & inter eos qui nil norunt, nisi barbarum fremere, dextrum iustitiae iter conatus est arripere. Sed quia non facile habuit, quod conatus est, (inter iniquos enim arduum, immo difficile fuit aequitatis iura tenere, praesertim cum ad fidem Christi indigenas illos nec ratio, nec persuasio posset allicere) maluit patria parentibusque destitui, quam confortio prauorum sordibusque gentilium pollui. Exiuit ergo hic nouus Abraham de terra & cognatione sua, & venit in terram & cognationem non suam. Nam arrepto itinere versus Occidentem, tandem in partes Galliarum deuenit, eoque, vbi Taruanensium fines Oceanus terminat, mansionem accepit.

De Vuamberto principe eiusque coniuge, eorumque laudabili erga Deum deuotione.

Cap. 3.

Vuambertus
comes pius.

ERAT tunc temporis in praefata regione quidam Vuambertus non infimus Comitum, cui cum diuitijs par erat meritum. Huic paris conditionis coniunx adhaesit, cuius ingenuitatem religio sancta & immaculata adornauit, nomine Homburga. Vtrisque ergo illorum cum ingenuitate sancta religio, & cum religione irreprehensibilis erat operum exhibitio. Nec desuere in argumentum religionis eorum plura virtutum opera, inter quae illud praclare emicuit, multarum per eos constructio ecclesiarum. Nam ex facultatibus proprijs in proprijs iuris praedio construxere coenobium, operosa manu elaboratum, non minus a magnis coenobijs pollens, quod honori & nomini Dionysij martyris titulari fecerunt. Adiecerunt etiam tres alias ecclesias, easque non parua deuotione sanctis dedicarunt, vnam principi Apostolorum, aliam beatissimo Martino, tertiam sancto Vedasto. Quas, vt dictum est, tam ex sumptibus proprijs, quam in proprijs iuris praedio, nuncupato Rencia, constructas venerantur omnes & colunt, praecipue qui Euenonem fluium bibunt, cuius ripae praedicta possessio contigua adiacet.

Vt vir Dei Bertulphus baptizatus, & ecclesiae clero sit assignatus. Cap. 4.

Psal. 118.

Bertulphus
baptizatur.

Eph. 2.

IN hac nanque, quam dixi, regione adeo fides Christi concordabat cum religione, vt facile esset eis, qui quaerunt Christum, illic eum inuenire. Quod cum beatus Bertulphus peruenisset, eundem peregrinationis suae locum patriam credidit: quia ibi fidem Christi, qua nil vnquam iucundius habuit, inuenit, & secundum illud Psalmistae, cantabiles illi erant iustificationes Domini in loco peregrinationis suae. Et vt choris fidelium posset adiungi, humiliter se perijt sacramento baptismatis insigniri. Consecutusque baptismatis sacramentum, spiritus sancti factus est templum, & inter illos patriae indigenas coepit iam esse non hospes & aduena, sed ciuis sanctorum & domesticus Dei. Nec satis fuit iam iurato in Christi sacramenta tyroni baptismatis gratiam susce-

suscipisse, sed vt clericatus signaculo arctius iungeretur Ecclesie, & votis optauit, & precibus exorauit: quodque deuotè expetit, efficaciter impetrauit. Sicque fidelium choris admixtus, ibat de virtute in virtutem, visurus Deum deorum in Sion.

Adscribitur
in Clerum.

Quod apud præfatum principem eiusque coniugem charus habitus, ipsorumque familiaritio & amicitia sit vsus. Cap. 5.

Cumque fama viri clarissimi Vuamberti coniugisque eius percrebuisset, & vt facile viris clarissimis est, suarum odore virtutum complures attraxisset, cor huius famuli Dei spiritus sanctus præueniens tetigit, & in amorem tanti viri coniugisque eius penetrabiliter accendit. Nec desiderio se passus est fraudari suo, donè se eorum præsentia obtulit, non modicè exultans, quod tandem post longum peregrinationis sudorem, vnus veri Dei cultores reperisset, quos reperisse, tam charum, quam rarum habebat. Vnde etiam ab eis sicut sine detrimento suo separari se non posse putabat, ità ipsis inseparabiliter adhærere suum lucrum sciebat: Lucrum dico suum, quod ex spiritalibus magis, quam ex temporalibus diuitijs conflare voluit. Horum itaque non erubuit se subdere dominio, quos Christi cernebat inhærere seruitio, eratque subditus illis, seruiens vt antiquus ille Ioseph absque omni dolo.

Venit in
amicitiam
Vuamberti
Comitis.

Gen. 29.

Vt à prædicto principe vniuersæ domui suæ præpositus fuerit. Cap. 6.

Nec latuit illustrissimum patrem familiæ Vuambertum coniugemque eius tanti viri probitas, & assidua circa rem suam familiarem sagacitas. Vnde vt intus forisque domus eorum tota custodia illius cederet, communi consilio decreuere. Securus enim erat vterque rerum suarum sub custodia tam fidelis œconomi: ideoque commissis ei omnibus, quæ sui iuris erant, secundo ipsum à se gradu in omni domo sua præficiabant. Adeptus denique fidelis dispensator & prudens totius rei familiaris curam, nè credita sibi domini sui minueretur, sed incrementis in dies augetur substantia, sagaci elaborabat industria. Cuius labori & voluntati pietas diuina fauens, id præstitit, vt ad nutum fidelis œconomi res familiaris passim augetur. Vnde factum est, vt Dominicis se dignum efficeret promissis, quibus remuneranda est serui fidelis diligentia & probitas: Eugè, inquit, serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Quæ promissio dum viro Dei tam moraliter quam spiritaliter congrueret, & hinc temporalem, & in futura vita sempiternam meruit remunerationem.

Præficitur
administrati
oni am
plissima.

Matth. 25.

Vt benignitate in pauperes creditam sibi substantiam mirè auxerit.

Cap. 7.

Nam vt temporali domino suo cum terrenis commodis obtineret etiam cælestia, pietatis in pauperes Christi effecit instantia. Insistebat enim clam elemosynis clandestinis, Deum votis & precibus interpellans assiduis, vt hac liberalissima in domesticos fidei compassione rem domino suo duplicaret & gratiam. Quod & factum est. Nauiter ille dabat, sed res data non deficiebat: opes dum erogantur, augmentantur: tantoque amplius incrementum sumpsere, quanto eas manus tribuentis in pauperes benignius disperfit. Quo in facto non solum sibi, sed & temporali domino suo hic famulus fidelis consuluit: vt videlicet his perituris permanens in secula diuitias compensaret, easque largè erogando, largius augmentaret. Proinde non ad oculum seruiens, ad nutum dominorum suorum omni subiectione pendebat, quibus subijci egregium atque insigne habebat: dilectioni eorum timorem, timori dilectionem coniungens, idque secundum primi pastoris sententiam, dicentis: Serui, subditi estote in omni timore dominis. Sicque res eò processit, vt fidelis famuli obsequium fideli æque domino magnum prærogaret beneficium, opibus non solum domi forisque multiplicatis, sed & in celo, vbi fures non effodiunt, neque tinea demolitur, repositis.

Dat multa
pauperibus,
& opes Co
mitis cre
sunt.

1. Pet. 2.

Matth. 6.

Vt apud principem ab inuidis accusatus, à Deo signis mirificatus sit.

Cap. 8.

Dddd 4

Pro

Patitur
æmulos &
obrecta-
tores.

Pro his operibus iustitiæ aduersus militem Christi bella non desuere. Nam hostis humani generis per quosdam satellites nequitiæ suæ euouit in sanctum Dei virus inuidiæ suæ, ut fortè per hæc vasa suæ iniquitatis compesceret famulum Dei à solito opere probitatis. Et inuidiæ stimulis quosdam male uolos ad eò accendit, ut illustrem virum Vuambertum adirent, famulumque Dei fidelissimum Bertulphum fraudis & criminis hæc verbis insimularent: Considera, inquit, prudentissime virorum, quæ tui iuris sunt: considera, quàm prodigè per aduenam illum depercut: animaduerte etiam, quid cui commiseris, quanta habueris, quanta amiseris. His derogantium verbis venerabilis vir Vuambertus aures tantum, non fidem, accommodabat, fidelem enim dominum de fideli famulo quicquam sinistrum suspicari non decebat: præsertim cum multis experimentis didicerit, quòd fidelissimus idem ipse, qui accusabatur, fuisset semper. Sed cum sapiùs illi principi detractionis verba replicarentur, eò res perducta est, ut loquentibus pro seruo Christi miraculis, omnis iniquitas accusantium oppilaret os suum. Quod qualiter acciderit, ad describendum stylum vertere non pigebit.

Vt pro inuidorum detractione compescenda, natura vini & panis caseiq; secundum Dei sententiam sit mutata. Cap. 9.

Clàm ferès
panem &
vinum pau-
peribus, ac-
cusatur ab
æmulis.

Nam quadam die cum sol flammiumus Ponti remearet ad umbras, contigit famulum Dei Bertulphum præ foribus temporalis domini sui in veste, quæ circumamiciebatur, panem cum caseo, & in vase, figuli opere composito, vinum gestare, ut clàm eleemosynis clædestinis pauperibus gratificaretur. Quo viso, inuidi quasi opportunam accusationis naçi occasionem, virum illustrem Vuambertum, qui tum fortè præ foribus stabat, adeit, & accusationis in virum Dei quasi quædam argumenta hæc verbis prædunt: Saltem, inquit, nunc illustrissime virorum oculata fide experiri licet, quòd plus veri minusque falsi noster sermo de hoc aduena ad te pertulerit, cuius dispensatio prodiga est, non larga, & in detrimento rei familiaris minus sollicita. Ecce enim in argumentum verbi, quod tibi diximus, ipsum nunc res tuas non sine fraude gestantem ostendimus. At ille, sicut simplices facile suaderi solent, benigno, ut erat animo, accito ad se fideli simpliciq; Bertulpho, Quid, inquit, tuo gestas in gremio? At ille nè de beneficijs in miseros collatis velut fraudis notaretur, In vase, inquit, hoc fictili aquam habeo, quam assulis veste hac adstrictis eo calefactum. Cui suus sic responsum reddidit heros: Verbis quidem tuis fidem accommodo: sed quia te in domo mea inter primos primū vilissimas gestare res admiror, id quod verbis asseris, oculis experiri volo. Quæ igitur clàm gessit, palàm videntibus exposuit, & secundum viri Dei sententiam, oculis videntium ea quæ dixerat, apparere. Sicq; natura rerum mirabiliter mutata, & virum Dei ostendit verum dixisse, & de eodem æmulos ipsius falsa asseruisse. Vnde vir illustris Vuambertus eum in omni domo sua fidelissimū, illos verò mendaces esse certioribus iam didicit argumentis.

Rerum spe-
cies mutan-
tur.

De felici prædictorum peregrinatione, & humilima viri Dei seruitute. Cap. 10.

Suscipiunt
peregrina-
tionem ad
urbem Ro-
mam tanti
principes.

SAEpè memoratus deinde paterfamiliàs, coniunxque eius venerabilis, dum de virtute in virtutem proficerent, exemploque fidelis famuli in dies creverent, subeundæ etiam peregrinationis desiderio accenduntur. Et primū urbem maximam, Apostolicis nobilem pignoribus, Romam visere animo concipiunt, opereque efficaciter perficiunt. Porro de fideli famulo Bertulpho vsque eadè benè confidunt, ut nihil intus forisque suarum rerum relinquerent, quod non illius fidei atque prudentiæ permetteretur. Nec facile dictu est, quàm fideliter, quàm prudenter rebus domi forisque sibi creditis præcauerit. Sicque iter, quod Romam tendit, arripiunt, demumque ad limina apostolorum Petri & Pauli perueniunt. Vbi corpus humi, mentem cælo dedere, inter lachrymas ac oscula, anhela trahunt suspiria: & apertis thesauris suis, sacrosancta loca non modicis honorant obsequijs, & dirant donarijs. Qui Apostolica benedictione insigniti, expletisque pro quibus aduenerant, ad propria iam lati reditum maturant.

Vt sub

Vt sub intempeste noctis silentio, vt domini sui pareret imperio, nec noctis horrorem, nec tempestatis refugerit incommodum. Cap. II.

Cumque diuæ memoriæ Vuambertum, comitesque, suos labor itineris iam confecti fatigasset, nec quisquam inter eos sub intempesta nocte custos equis posset sufficere, eaque causa commilitones singulos sollicitudo non modica teneret: suo suggestere domino, vt se adeo fatigatos, ab excubijs nocturnis relaxaret, equisque vigiles minus lassos adhiberet. Quorum sollicitudini Bertulphus, sanctissimæ charitatis filius, mox condescendit, eisque in aures viri illustris hæc verba respondit: Ad domini mei imperium vigil sub hac nocte præbebo obsequium, equosque integro numero ad lucem vsque ducam in pascua, integro æquè numero manè eos reducturus. Quid multa? Promissis effectum dedit, animalia ad pascua eiecit, rotamque sub diuo noctem peruigil transegit. Et ecce ab improviso apertis cataractis suis cælum pluuias dedit multo largiores, quàm quas humus absorbere posset. Prorsus cornipedes pluuijs hincindè madentes, Accipiunt tristem membris torpentibus imbrem: Dirigere metu, gelidus pauor occupat artus. Sed miles Christi spe & fide animatus, nec loco quidem se patitur moueri: quia de supernis sperabat vmbraculum in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuiâ. Nec spes fecellit sanctum: quia non sine miraculorum gloria, diuina est gratia protectus.

S. Bertulphi humilitas.

Vt in tempestate, caelesti sit illustratus lumine, & de angelico ministerio in specie aquilæ ei exhibito. Cap. 12.

NAM, vt diximus, sanctus vir nec loco voluit cedere, cum commilitones eius, qui simul tunc in pascuis erant, non solum loco cessere, sed domum quantocyus, tempestate impulsus, remeârunt. Sed vir illustris Vuambertus, de fidei famulo sollicitus, dum sodales eius à pascuis reuertisse, ipsum verò deesse conspiceret, vnum ex officio ad eundem sub diuo adhuc manentem destinauit, & vt domum rediret, iterum iterumque monens imperauit. Cucurrit puer ad imperium domini sui, peruenitque in præsentiam commilitonis sui. Vbi erat cernere in glorificatione sancti, gloriam Dei, & inauditum seculis prodigium. Nam ignea fax, coram ipso à summo cæli ad terras vsque pertingens, fulsit, tenebrasque hincindè fugauit, viroque Dei sedenti, atque in quodam libro ad legendum intento, lumen non modicum ministravit. Miræ etiam magnitudinis aquila caput ipsius obumbrando circumuolitabat, pluuiæque incommodum alis expansis ab eo fugabat. Sicque duplici miraculo duplex à sancto Dei incommodum, scilicet tenebrarum ac pluuiarum, repellebatur, dum hinc lumine facis ardentis tenebræ, hinc aquila circumuolitante imbrium ab eo tempestas arcebat. Nec immeritò. Quia enim cum duplex armauerat virtus, charitatis scilicet & obedientiæ, charitatis quidem, qua commilitones, itinere fatigatos, à labore laxabat labore suo: obedientiæ, qua & in aduersis domini sui paruit imperio: ideo & duplici miraculorum gloria, diuina ipsum glorificauit gratia. Neque dubium est, in illa luminis aquilæque ostensione angelorum adfuisse præsentiam, quorum ministerio tempestatis molestiam declinauit.

Cæleste lumen seruit viro Dei.

Aquila auertit ab eo pluuiâ.

Vt viso luminis ac aquilæ miraculo, Vuambertus suo se famulo humiliter prostrauerit.

Cap. 13.

PRædictus igitur puer familiaris, viso erga Dei famulum luminis ac aquilæ ministerio, maturato reditu, domino, quod viderat, retulit suo. Quibus auditis, nec mora nec requie retrahitur, donè ad locum vsque, vbi famulus Dei manebat, peruehitur: non solum nouitate miraculi, quod à puero suo audierat, sed etiam commiseratione in dilectum sibi Bertulphum illectus. Vbi autem miraculum, quod prius auribus acceperat, oculis etiam contemplatus est, tanto amplius stupet, quanto manifestius coram ipse intuitus est: moxque, remota potestate dominij sui, prosternitur pedibus famuli sui, sese reum nocturnæ ipsius afflictionis, & verbis & gemitibus fatetur. Indè preces replicat, veniam veluti reus orat: quia si cum ad excubias animalium sub noctem non misisset, nequaquam sub diuo imbrium fuisset inundatione vexatus. Nam satis hic, quicumque hæc legerit, admirabitur, humilem dominum ab humili

Vuambertus se Bertulphi ad pedes abiicit.

humili æquè famulo paulominùs minoratum, dum se dominum famulo prosternit, quem sanctitate se maiorem nouerat? An verò vel istius sanctitatem, vel illius dilectionem, aut prorsùs vtrorunq; humilitatem, pro dignitate quisquam prædicauerit? Tanta nanque in vtriusq; enituit humilitas, vt dominus famulo quod domini, famulus verò domino, quod domini erat, impèderet. Hic tamen, quia famulus domino suo, quod domini erat, debuit, illi in aduersis etiam obsequendo: ille autem, licèt dominus, famulo suo, eò quòd se sanctior erat, id quod domini fuerat, exhibuit, sese illi humiliter prosternendo.

Vt vir Dei sciscitanti principi causam peregrinationis suæ exposuerit.

Cap. 14.

Singularis
& rara mo-
destia Vuã-
berti Co-
mitis.

*operando,

Vuãbertus
Bertulphũ
filij loco ha-
ber.

Cernens igitur Vuambertus in sancto cum virtutum gratia etiam signorum effulsiſſe gloriam, quanto ampliùs in eo, quod posset mirari, inuenit, tanto eum etiam ampliùs diligere cœpit. Cumq; ipsum & admirando diligeret, ac diligendo admiraretur: cur patriam parentesq; reliquerit, blandè sciscitatus est. Deinde pergit etiam inquirere, cur ipsius sese dominio subdidit, cum potiùs ministrari quàm ministrare debuerit: afferens se potiùs, quàm illum, oportere ministrare, quem sanctitate & iustitia se cerneret anteire. Hæc & his similia sciscitanti patri-familiã, beatus Bertulphus respondit: Causam meæ peregrinationis effecit ratio iustæ occasionis. Nam patria, qua oriundus sum, quia idolorum cultura sorduit, eam mens mea ad eò habuit horrore, vt patria cum parentibus spreta, aliam alio sub sole iacentem adire non timerem. Finitoq; peregrinationis meæ labore, optata tandem apud vos gauisus requie, & votorum meorum potitus sum satietate: votorum meorum, in quã, quibus diù multumq; veri Dei cultores cernere concupiui. Quos hac in patria, & inter eos Deo te apprimè deuotum & hominibus benignum tam reperiens quàm experiens, promisi me de reliquo apud te permanfurum, appetoq; ad imperium tuum benè * oprando, benè famulando pendere. Quibus auditis Vuambertus vir venerabilis, tam Deo quàm hominibus charus, gaudio non modico exultauit, & cum magis magisq; honorando amaui, & amando honorauit. Cumq; plenissimè didicisset, eum Deo totis animæ medullis famulari velle, cœpit & ipse, spiritu sancto instigante, illum deinceps non quasi dominus famulum, sed vt filium charissimum amplecti. Nec solum ille, sed etiam venerabilis eius, quam antè diximus, coniunx non minori cum excoluit & amore & honore.

Vt Vuambertus princeps ecclesias ab ipso constructas, viro Dei hereditarias esse voluerit. Cap. 15.

Vuãbertus
quæ Bertul-
pho donau-
erit.

Cumq; conspiceret vir clarissimus Vuambertus in seruo Dei, & quod admiraretur, & quod diligeret, cœpit eum & admirando diligeret, & diligendo venerari: ad eò vt quem priùs his, quæ domi, deinceps etiam his quæ foris habebat, præficeret. Nec solum rebus suis intus forisque eum præfecit, sed quarundam suarum rerum temporalium etiam hæredem instituit. Nam prædium sui iuris, vulgò Renticum dictum, vnà cum ecclesijs in illo constructis cum ijs, quæ ad illud pertinebant, illi contradidit, & donatione solenniter facta, hæredem fecit. Quam donationem & illustrium virorum testimonio, & priuilegijs roborauit, atque è suo iure in ius viri Dei de reliquo transferat esse voluit. Suscepit ergò vir Dei prædium, non sibi, sed Deo Deiq; pauperibus: suscepit, inquam, non cupiditate captus, sed charitate in Deum & proximum ductus. Nec causeretur quisquam, virum Dei in sua patria res proprias reliquisse, & in patria non sua possessiones suscepisse, cum in dandis accipiendisq; muneribus nõ quid, sed quo fructu & detur & accipiatur, perpendendum sit. In hoc igitur verè Israëlita, in quo dolus non erat, non quid, sed quo scopo receperit, inspiciendum est: quia, vt postea indicijs euidentibus claruit, eo nimirum fine, quod datum est, accepit, vt Dei gloriam & proximi vtilitatem promoueret.

De iterata principis eiusque coniugis peregrinatione, & felici eorum in Christo dormitione. Cap. 16.

Interea

INterea vir illustris Vuambertus vnâ cum coniuge sua æquè illustri peregrinè professus, iter, quod Romam respicit, denuò est ingressus, & post longa terrarum emensa spatia, apostolica tandem ad patrocina peruenit. Vbi tam ipse quàm venerabilis coniunx eius magna animi & corporis deuotione corpus humo, cælo animum dedere, & cum lachrymis precumque suspirijs, sanctorum se commendant suffragijs. Nec illud silendum, quòd antequàm viam ingrederentur peregrinationis, fidelissimo suggestere Bertulpho, vt vbiunque eos diem vltimum claudere perciperet, illuc ad deportanda eorum corpora accurreret: hoc votis omnibus sitientes, vt nec post mortem tam fidelis famuli obsequio priuarentur, nec adiutorio fraudarentur. Contigit itaque eos, adoratis in vrbe maxima sanctorum pignoribus, inter redeundum vi febrium inclementius infestari. Qui tandem in villa iuris sui Falcomberga mansionem accepere, atque per dies languore ingrauescente, humanis rebus exempti sunt. **Quorum** obitum beatus Bertulphus vt fama vulgante comperit, tantos ac tales se amisisse multum doluit: quippe ex quorum vita etiam ipsius pendere videbatur, & quibus in hac vita nihil antiquius aut charius habebat. Nec facillè in famulo Dei dolor de illorū amissione susceptus conqueuit, quanquàm eos de morte ad vitam transitum fecisse crederet. Sed dum hinc quidem de eorum amissione gerneret, hinc verò de felici eorum requie gauderet: eo, quod salubriter gaudebat, temperandum credidit hoc, quod ægrè dolebat. Mox fidelium turmis vnâ cum ecclesiæ ministris sibi iunctis, ad deportanda eorum corpora, sicut in mandatis acceperat, iter arripit. Quæ cum subsequentiibus & præcedentiibus vtriusque sexûs turmis transfulisset, & ad prædium sui iuris Renticam peruenisset, in oratorio, olim ab eis constructo, corpora tumulis, animas commendauit cælis. His ita se habentibus, quæ virtutum præclara facinora in viro Dei extiterint, hinc lectori palàm explanabimus.

Denuò princeps cū coniuge Romam religionis ergo inuist.

Vuambertus & vxor eius abeunt à vita.

Vt in ecclesijs ipsi traditis vir sanctus Deo cum multis seruiet fratribus.

Cap. 17.

SANCTUS igitur Domini confessor Bertulphus, suscepta à venerabili Vuamberto, quam antè diximus, possessione, hoc omni claborabat studio, vt gloriæ Dei proximorumque utilitati impenderet, quicquid ipsi rerum temporalium suppeteret. Satagebat quippe sic habita possidere, quasi non possideret: sic non habita contemnere, quasi omnia possideret, vt illis annumerari posset, de quibus dicitur: **Nihil habentes, & omnia possidentes.** Vndè vt exutus seculo, secretius Deo vacaret, eò statuit secedere, vbi contemplationis viam posset arripere. Erant nanque in memorato prædio ecclesiæ numero quatuor, ab illustrissimo viro Vuamberto, vt dictum est, constructæ: quarum vna reliquis quantitate maior, & opulentia erat præstantior. In quam vir Dei, collectis secum vndecunquè viris religiosis, secesserat, arctiorisque vitæ tramitem arripuerat. Et dignum quidem, sed difficile relatu est, quàm piè ibidem adhuc in terra positus, cum angelis Dei coram Deo sit conuersatus, benè orando, benè ieiunando, benè vigilando, & charitatem erga Deum & proximū optimè declarando. Cuius exemplo complures inuitati, ad similia sese sanctitatis studia contulere, & cum illo in eodem loco viam ingredientibus iustitiæ, profecere in altum gradibus piæ conuersionis. Sicque factum est, vt vir Dei per bona temporalia lucraretur spiritalia: per transitoria compararet in æternum mansura. Credidit quippe, se sibi ad currendam viam mandatorum Domini non posse sufficere, nisi etiam alios sibi in bonis operibus satageret adiungere, illud & verbis & exēplis implens, quod scriptum est: **Qui audit, dicat: Veni.** Vndè vt sapiens architectus fundamentum in cordibus discipulorum posuit, quibus sic pastoralis magisterio præfuit, vt in docendo magister, in ministrando esset minister: promptus & facilis in vtroque, quia nouerat prælatis congruere vtrunque, præcipuè cum Dominus dominorum non venerit ministrari, sed ministrare. Sic ergò subditos quosque docebat, vt in corde esset humilitas: sic eisdem subditis seruebat, vt in coërcendo pia esset seueritas.

2. Cor. 6.

Multi ad eum confluunt fratres.

Apoc. 22.

Matth. 20.

Operum eius, & sanctissimæ coram Deo & hominibus conuersionis, commemoratio.

Cap. 18.

Nec

NEC ab re Deo & hominibus sanctus iste erat amabilis, quia vita & moribus probabilis, humanum in omni virtute visus est modum excessisse, & nihil minus ab apostolicis viris in omni sanctitate habuisse. Nam excepta miraculorum eius gloria, ex quibus multa de multis scriptorum præterruit negligentia, pauca de multis relinquens, illa sanè de eo benefacta non sunt præterita, quæ in electis sanctitatem non solum ostendunt, sed etiã faciunt. In singulis quippe virtutibus sic perfectionem est assecutus, ut in nulla earum vlli electorum secundus videri queat. Et ut virum in omni virtute consummatum, strictim depingamus, hæc lector paucis accipiat. Pauperum refrigerijs hilariter prospiciebat, nudos veste tegebat, vagis & peregrinis hospitium, egenis quibuscunque præbebat subsidium. In iudicio oppressis tum consulendo subueniebat: afflictis compassionem, infirmis visitationem, mortuis sepulturam exhibebat. Charitate quoque erga Deum & proximum diffusus, Deum ex toto corde, & proximum sicut semetipsum dilexit: reddens quæ sunt proximi, proximo: & quæ sunt Dei, Deo. Erat planè sicut mente, ita & corpore pulcher, vultu decorus, mente deuotus, corpore castus, animo sobrius, sermone blandus, humilitate venerandus, fide firmus, spe longanimis, charitate hilaris. In temporalibus parcus sibi, largus egenis: in spiritualibus verò & sibi prospiciens, & egenis. Orationi intentus, in vigilijs sacris assiduus, coronam pro his à Domino expectabat, quam sibi vigilantibus & orantibus promisit. Non aliter coram Deo & hominibus vivebat, quam homines propter Deum docebat. Iusta quidem & pia docebat: nam iustè & piè vivebat. In synaxi fratrum, se primum in laudum diuinarum inchoatione, nouissimum exhibebat in completionem. O virum in omni virtute probabilem, etiam perfectissimis viris imitabilem. Vtinàm nostri temporis summi in ecclesia sacerdotes hunc inferiorem gradu, sed superiorem sanctitate virum imitarentur: qui in eo quidem gradu, quo in Ecclesia sacerdotibus minor apparuit, nihil minus ab ipsis in omni virtute habuit. Sed hæc abeant in sua, & succedant, quæ de viro Dei dicenda supersunt.

De obitu beati viri. Cap. 19.

Consummatum igitur venerabilis pater in omni virtute, cum bonum iam certamen certasset, cursum consummasset, fidem seruasset, de reliquo repositam sibi coronam iustitiæ optando sperabat. Cuius votis supernus arboriter satisfacere volens, post emeritam ipsis in hac vita militiam, ad caelestem eum euocare disponit gloriam. Conuocata ergo discipulorum caterua, clarescentibus febrium indicijs, indicat se iam resolui, & iam futura depositione corporis sui, festinare ut introeat in gaudium Domini sui. Et percepto sacrosancto Dominici corporis & sanguinis viatico, adstantibus non sine mœrore discipulis, vale vltimum fecit, ac ipsos seseque Domino commendans, spiritum in manus angelorum efflauit. Quem meritis matrum & annis Christus ad caelestia euocans, eius spiritum spiritibus angelicis aggregauit. Nam sacro eius corpori terra, spiritui caelum aperitur, & cui mors diem vltimum in terris clausit, vita æterna diem æternum in caelis aperuit. Obijt sanè Nonis Februarij: cuius obitum, natalem magis quam mortem, dignum est appellari: quia hic moriens, caelis est natus, & inter intelligibilia translatus. Vbi non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem Deum cernit: tantoque promptius pro veneratoribus interuenit, quanto vicinius diuinæ maiestati assistit: Tanto hic erga homines clementior, quanto illic coram Deo præsentior. Sed non parùm negligentiam arguemur, si non vel votis ei iungamur in caelis, qui nobis in terra in artibus, licet vita functis, adhuc viuunt, quos signorum glorificatione venerabiles hominibus Deus facit. Eum verò, quem in mundo membris habemus præsentem, in caelo, nisi multum nosmet abiecerimus, spiritu & intercessione sentiemus clementem. Discipuli proinde beati viri exequijs ipsius interebant, quæ sincera semper charitate dilexerant: quibus dolor quidem de amissione confusionem, sed fides de remuneratione eius generauit exultationem. Cuius corpus ad locum usque sepulcri hymnis prosequuntur, funeri que sacrosancto tristes, sed deuoti obsequuntur. Sicque ab eis in prædio sui olim iuris Rentica, in oratorio beati Dionysij tumulum accepit, defunctusque, eo in loco voluit quiescere, ubi humanis pridem rebus functus, suis pastoralis cura alumnis præsedet. Cuius corpus licet tumulus clauserit, virtutes non clausit: quia loquentibus ad sepulcrum eius miraculis, magnum in seruo Christi spectaculum populis eius virtutes exhibent.

Vt ad

Catalogus
& summa
quædam
virtutum
& charis-
tatum eius.

2. Tim. 4.

Munit se
Eucharistia
morti pro-
pinquus.

1. Cor. 13.

Vt ad sepulcrum suum sanctus Bertulphus virtutum gloria & populi multo tempore celebratus sit frequentia. Cap. 20.

Sanctus Domini Bertulphus, post multiplices huius seculi labores, quibus coram Deo & hominibus optimè est conuersatus, de præsentis vita ad æternam gloriam translatus, & ante Deum ab angelis est coronatus. Cùm ergò, vt prædictum est, in proprii iuris prædio Rentica sepulcrum accepisset, quòd eum locum, humanis olim rebus functus, elegisset, ad tumulum eius miracula non defuere, quæ sanctitati illius præclara perhibere testimonia. Nam cæcis visus, surdis auditus, mutis linguæ officium reparatur, & singulis morbis tanti medici efficacia præstò est: licetq; cernere in gloria sancti gloriam Dei, & in miraculis visibilibus admirari Deum inuisibilem. Porro crescentibus miraculis, spectaculum creuit populis, signorumq; frequentia frequentiam etiam inuitauit populorum. Nam non solum rei nouitate, sed etiam spe recuperandæ sanitatis vnde cunquè accurritur: nec spe sua deuotus quisque atque fidelis fallitur, dum & infirmi lætantur morbi se euasisse inclementiam, & sani nihilo minùs gaudent tantam se in infirmis vidisse salutem. Sicque sepulcrum sancti in breui ad eò factum est gloriosum & celebre, vt non minùs diuitibus quàm pauperibus preciosum fuerit, & sicut miraculorum gloria, sic rerum creuerit opulentia.

Miracula ad monumentum S. Bertulphi.

De irruptione paganorum, & de effossis aliòq; abspòrtatis multorum corporibus sanctorum. Cap. 21.

Accidit interea triste malum in terris, quod sine horrore dici vix queat. Inuasere enim Gallia loca maritima sæuissimi pirata, homines rapacissimi, eaque in vastas vsquequaque redege re solitudines, igni, rapinis & gladio omnia vastantes. Quæ pestis dum interdum circunquaquè desauiret, interdum quiesceret, hi, qui in locis post tanta mala residuis erant, suspitione hostilis irruptionis ducti, singuli de singulis locis vnà cum sanctorum pignoribus migrabant, aliòque ad tutiora loca declinabant. Erat quippe videre miseriam. Nam cùm sæpiùs, quos diximus, piratarum terras vastarent, tum in mari latitarent, iterumque ad vastationem terrarum oblata opportunitate sese inferrent, intantum furor eorum processit, vt nec ab ecclesiarum Dei excidijs abstinere. Quas igni cremantes, nil in eis reliquum fecere, quod non igni, gladio, rapina absumerent: ita vt secundum illud propheta, dispersi cernerentur lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Vnde factum est, vt tam monasticus quàm canonicus ordo, relictis, in quibus habitabant, sedibus, fugæ operam darent, aliasque ad sedes, effossis abspòrtatisque, vt dictum est, secum sanctorum corporibus, migrarent, nullis aut raris citra mare relictis cœnobijs, quæ non tam suo honore, quàm suorum sanctorum priuarentur patrocinijs.

Irruptio barbarorù in Gallias.

Thren. 4.

Vt corpus S. Bertulphi effossum, & ab Erkengario Comite Bononiam sit deportatum. Cap. 22.

Carolus rex regno Francorum Occidentalium leges dictauit, quem postea Heribertus Comes Viromanduorum dolo captum, Perona posuit in custodia. Quo adhuc imperium obtinente, Bononiensium Comes fuit Erkengarius, genere & potentia non parùm egregius. In cuius etiam ditione Rentica fuit, prædium in quo beati Bertulphi corpus tumulatum erat. Qui conspectis ad sepulcrum sancti virtutibus, eum quanto ob miracula admirabatur magis, tanto chariùs amplectebatur. Sed quia omnem circa regionem irruptioni eorum, quos diximus, piratarum expositam videbat, de amissione tanti patroni sibi suisque pertimuit. Vnde consilio accepto, illò eum transtulit, vbi & ipse tantarum reliquiarum securus esset, & sanctus ampliori in artibus suis honore afficeretur. Conuocato denique Ecclesiastici ordinis conuentu, animi sui votum religiosorum roborauit consilijs, efficacibusque perfecit auxilijs. Et admissis ad sacrosanctum tumulum sacerdotibus, vnà cum ecclesiæ ministris in sanctissimorum artuum attractione, cum magna animi deuotione assistebat. Sicq; membra sancti locello diligenter reposita, de Rentica Bononiam transferri præcepit, vbi ea tutius atque deuotius seruanda non ignorauit. Erat quippe Bononia sui iuris, munita tunc temporis ciuitas, mari Morinorum propinqua, mercibusq; marinis

Is fuit Carolus Simplex, captus autem est anno Christi 924.

Bononia hæc est portus Francie, & vulgò Bolonia dicitur.

Eccc

præci-

præcipua, sede insuper episcopali & benedictione consecrata. In quo loco usque ad tempora magni Arnulphi ea pignora seruabantur: immò vt veriùs dicam, magis seruabant potius, quàm seruabantur. Seruabant, inquam, quia sancti ipsius, cuius membra erant, intercessione, locum eundem ab omni infestatione liberum reddiderunt.

De potentia Arnulphi Marchionis, eiusque operibus bonis. Cap. 23.

Arnulphi
Marchionis
genus.

Blandini-
ense cœno-
bium egre-
giè promo-
uetur.

Quia occasio se obtulit, vt de temporibus magni Arnulphi mentionem faceremus, non ab re est, pauca etiam de illo conscribere, quæ & tanto viro laudem non modicam, alijsque eum imitari volentibus exemplum viuendi adferant: præsertim eum exceptis reliquis virtutibus eius, ex hoc vel maxime gloriosus euaserit, quòd sanctum hunc, multaque sanctorum pignora Blandinium transferre dignus inuentus est. Processit itaque hic à sanguine magnorum regum, quem Balduino Caluo peperit Elstrudis, filia Edgeri regis Anglorum, non minus ingenui sanguinis à patre, quàm à matre: quia à patre regem Francorum Carolum Caluum proauum, à matre, vt dictum est, Edgerum regem Anglorum traxit auum. Qui, quod in viris clarissimis clarissimum est, hanc tantam generis nobilitatè, probitatis industria decorauit. Successione proindè hæreditaria monarchiam fortitus est Flandrorum, quam adedè ampla dicendi & agendi facultate gubernabat, vt pro magna animi corporisque virtute, Magni nomen obtinuerit. Hic Blandinium, à beato olim Amanodo in castro Gandauo constructum, intimo præ cæteris regni sui cœnobijs affectu complexus, studio, quanto maximo potuit prouexit intantum, vt tam suis quàm Apostolicis regalibusque priuilegijs roborarèt, multisque insuper sanctorum pignoribus vnde cunquè collectis ditarèt. Vt verò etiam maiori elegantia illud instaurarèt, in archiujs eiusdem monasterij lector luce clariùs nôsse poterit: hoc tantùm hic strictim inseruisse sufficiat, quod lectori de translatione sancti huius, de quo sermo est, faciat satis. Quæ quidem translatio, huius Marchionis studio potenti accurata, industriaque prudenti est consummata.

Vt corpus sancti furtim ablatum, & de Bononia aliò deportatum sit.

Cap. 24.

Sacrilegus
quidam fu-
ratur reli-
quias san-
ctorum.

Successu intereà temporum, ditioni eiusdem Marchionis Bononia cessit, quam non minus honestè, quàm cæteras vrbes maritimas suscepit gubernandam. Quo tempore in eadem vrbe accidit amissione corporis beati Bertulphi damnus, sed idem mox cum lucro sarcitum est. Nam quidam Britannia oriundus, nomine Electus, officio sacrilegus, ad subripiendos sanctissimi Bertulphi artus locum obseruabat & tempus. Qui tandèm improbi voti compos effectus, illos quadam calliditate adeptus est. Nam tempus sacrilegio, quod mente iam conceperat, opportunum nactus, ad locum, in quo sancti confessoris membra reposita erant, temerè accedit, ruptoque sigillo ac aperto locello, corpus sanctissimum, omni thesauro preciosius, furtim abripiens, clàm discedit. Nec solum beati Bertulphi membra abstulisse sat habuit, sed etiam multorum sanctorum pignoribus pariter sublati, ad id vsq; vesaniæ processit, vt quas furto subriperat reliquias, locello reponeret, ac in villa Otidigem reconderet, precio eas, vt putabat & volebat, Adelstano regi Anglorum venditurus. Detrimeto quippe illorum, qui eas amiserant, lucrum suum decreuerat facere: sed dispositione Dei intentio sacrilegi nullos habuit effectus. Elusit enim eum per sanctum hunc virtus Dei, ac iam sepè memorati industria Marchionis, qui tempore sacrilegij Bononiam veniens, de republica solennem cum suis conuentum habuit.

De industria Arnulphi Marchionis erga inquisitionem corporis sancti.

Cap. 25.

Arnulphus
Marchio ec-
clesiarum
strenuus de-
fensor.

Cum ergò, vt dictum est, reipublicæ prædictus Marchio consuleret, hoc maxime curabat, vt etiam rebus Ecclesiasticis ante omnia præcaueret. Erat enim sicut reipublicæ prudens orator, ita & Ecclesiæ Dei fortissimus propugnator. Vnde accito memoratæ ciuitatis episcopo, nomine Vuigfredo, vesperitina iam synaxi dimissa, inter cætera, quæ super Ecclesiasticis rebus plurimum curabat, hæc pontifici dixit: Satis, domine mi, de sacrosanctis sanctorum pignoribus timeo, & vtrum

& vtrùm suis in locis salua sint, non parùm solitudinis habeo. De quibus quoniam & me certiozem, & vos volo esse solitiozem, conuenit vt cum timore & fide ad sancta sanctorum accedatis, & in singulis vtrùm salua sint signacula, perquiratis. Periculosa enim sunt tempora, & quia sunt homines seipfos amantes, à manu latronum vix quicquam est tutum. Cui Episcopus: Non, inquit, horæ instantis est negocium, hoc nunc vestrum exequi imperium. Diem enim cernitis in vesperum declinare: nec fas est hac hora sancta sanctorum atrectare. matutinum nos potiùs tempus ad ea admittet: in crastinum id, quod iubetis, differre nil prohibet. Contrà verò Marchio à spiritu sancto permotus: Non est, inquit, vtile differre, quod deuotione magis quàm temeritate fieri affectamus: præsertim cum nosmetipfos, si differatur, periclitari timeamus. Cumque antistes excusando, Marchio niteretur instando, inclutus Marchio affectus sui effectum obtinuit, quem, vt post patuit, spiritu sancto inspirante, adeò vrgere perrexit. Quid plura? Ad sancta sanctorum antistes accessit, loculumque, quo beati Bertulphi artus contineri sperabat, detexit: & ecce ob preciosissimi corporis amissionem, magna animum confusione induit. Expauit cor videntis, irrigantur ora lamentis: & preciosi thesauri destitutione, Marchio quoque & alij adstantes simili afficiuntur lamentatione, quæ maiori non multò post consolatione sedata est.

Industria Marchionis sacrilegus compertus. Cap. 26.

Sicut erat in glorioso Marchione mens præfaga sacrilegij, sic spiritu sancto docente non ignara sacrilegi. Vnde damno sacratissimi corporis valde ægrè cognito, Noueritis, inquit, detestandum hunc Britonem damnum hoc dedisse, corpusque sancti furtim subripuisse. Quo audito, religiosi quique circumstantes Britonem correptum, super damno, quod acciderat, conuenere. Illi sacrilegium sacrilego intendebant: is è diuerso quod intendebatur, repellebat. Cumque nec suasionibus nec terroribus ad confessionem furti inclinaretur, præsentia Marchionis offertur examinandus. Quem blanda, immò callida Comes circunventione conuentum, his allocutus est verbis: Bene, inquit, fecisti, quod sancti corpus ablatum eò transtuleris, vbi decentius excoleretur. Hac callida Marchionis oratione magnus sacrilego pudor iniectus est, moxque Comitibus prosternitur pedibus, se corpus sancti professus abstulisse, sed ea mente, quam Comes dixerat, nempe vt illò transferretur, vbi maiori reuerentia à fidelibus affici posset. Cui Comes subridens, Deo, inquit, gratias referimus, quia compertum habemus, quod quæ suimus. Sed vbi quod abripueras reposueris, pande. Licet enim sacrilegium colore virtutis fucaueris, non tamen virtutis est sacrilegium fecisse, nec satis credibile, ob reuerentiam te sancti alibi eum reposuisse. At ille rubore suffusus, & timore deiectus, villam Otidigem mari penè contiguam indicauit: ad quam, vt antè diximus, membra sancti deportauerat, ea videlicet delusus spe, qua sibi mare se transfreturum, regique, vt dictum est, Britannia ea precio distraeturum persuaferat.

Marchio sacrilegum furtum prodit.

Vt corpus S. Bertulphi repertum sit cum corpore S. Gudualii. Cap. 27.

Cum prolixior ad scribendum historia suppetit, capitulis eam distinguere par est, vt scriptori leuamen in scribendo, & lectori respiratio sit in legendo: præsertim cum proluxa materies sæpè fastidium, succincta verò nonnunquam tum scribendi, tum legendi generet desiderium. His interim præmissis, reliquum historiae prosequamur. Sacrilegio igitur callida, vt dictum est, industria Marchionis detecto, loco etiam, quo corpus sancti clanculo repositum erat, comperto, in animum idem Comes induxit, illuc religiosos quosdam ac fideles mittere, sanctumque corpus eò, vnde ablatum fuerat, reuocare. Et licet hoc animi sui consilium meliori postmodum ipse consilio mutauerit, nec Bononiam sanctas reliquias reduxerit, sicut in sequentibus liquido patebit: accito tamen vnà cum religiosis quibusque memoratae vrbs episcopo Vnigredo, ad villam, vbi sacrilegus ille sancta se reposuisse membra confessus est, eum mittit, mandans vt ea Bononiam reducerent. Et quoniam timuit tanto thesauro aliqua occasione priuari, negocium, quod iniunxit, maturè exequi eos iussit. Illi mandata iubentis exequuntur, & ad villam Otidigem properè aduecti, locum sacri corporis conscium adeunt, maioremque, quàm optauerè, reparandi damni materiam

Vide quàm anxie curat hic princeps sacras reliquias quæ primùm sibi restitui.

teriam inueniunt. Nam cum corpore beati Bertulphi corpus etiam sancti Guduuasi reperiunt, & in vnus inquisitione, geminorum exultant inuentione. Erat quippe beatus Guduualus confessor pariter & pontifex, alta Britonum prosapia ortus, generis quidem titulo nobilis, sed vita & moribus multò nobilior. Qui vt spreta parentum celsitudine & hæreditarij iuris amplitudine, vel in monasterio, vel in episcopatu Deo seruiërit, & post plurima ac inaudita seculis miracula ex hoc mundo ad Deum transfërit, liber, qui de vita & virtutibus eius plenissimè conscriptus est, liquidò pandit. Corpus verò illius qua de causâ monasterioli castro deportatum, vel vti furtim inde sublatum per antedictum Britonem, corpori sancti Bertulphi coniunctum, atq; cum illo Blandinium translatum sit, ex libello, qui de eorum aduentu scriptus est, lector cognoscere poterit. Nunc verò ea tantum, quæ specialius beati Bertulphi priuilegium indicare videntur, prosequente stylo commemoremus.

Vita S. Guduuali est
Tom. 3. die
6. Iunij.

Vt sanctus Bertulphus ad Harlebecensem ecclesiam sit deportatus.

Cap. 28.

Gloriosus igitur Marchio, licet, vt supra scriptum est, corpus beati Bertulphi Bononiam referri iusserit, hanc tamen animi sui sententiam meliori mutauit, alioque illud censuit transferendum. Et conuocatis sanctorum Audomari ac Bertini Præpositis, illustribus etiam personis consilio adhibitis, vt ad Harlebecensem illud transferrent ecclesiam, imperauit. Erat autem Harlebeca vnum ex multis sui iuris prædium, flumini Legiæ adiacens. Ad quod S. Bertulphum transferri iussit, translaturus illum mox Blandinium, quod speciale amoris ipsius meruit priuilegium, quodq; in castro Gandauo à beato olim Amando, vt antè diximus, fundatum, apostolicisque Petri & Pauli titulis dedicatum fuit. Cuius fundationem loci qui nôsse velit, in vetustissimis eiusdem monasterij archiuis poterit cognoscere. Sancti ergò corpore ad Harlebecensem ecclesiam translato, & à venerabili Theodrado, eiusdem ecclesiæ sacerdote, honorificè suscepto, nô multò post magnus Arnulphus cum magno se comitatu obuiumj pridie Calend. Decembris exhibuit, completurustunc voti effectum sui.

Vt Theodradus presbyter impetrârit reliquias S. Bertulphi ab Arnulpho Marchione.

Cap. 29.

Memorata ecclesiæ Theodradus, quem iam dixi, tunc præfuit, cui erat non modica apud Marchionem fiducia impetrandi, quæ voluit. Qui cum intellexisset Marchionis hanc esse voluntatem, vt sancti reliquæ inde transferrentur, ad impetrandum quasdam ex ijs, preces obtulit, & quod fideliter postulauit, efficaçiter impetrauit. Nam assensum petenti Comes accommodauit, reliquiasq; de corpore sancti deuota tollens præsumptione, illi donauit, hoc iterum iterumq; monens, vt eum sancto honorem exhiberet, quasi in reliquijs eius illum verè crederet præsentem. Quod ille non segniter executus, in eadem, qua Deo minister, subditis erat magister, ecclesia, sanctissima membra summa excoluit reuerentia. Quæ ibidem longo tempore honorificè seruabantur, donè ea ecclesia igni cremata, de incendio diuinitus sunt extracta, & reliquis ipsius membris in Blandinio restituta. Quod qualiter acciderit, sicut fidelium relatu didicimus, dicendum est in sequentibus. Nunc interim hoc aggredimur dicere, quemadmodum idem sanctus Domini confessor Blandinium sacrosanctis artibus suis dignatus sit inuiscere.

En qualem
vult sanctis
reliquijs ha
beri hono
rem.

De aduentu eiusdem sancti in montem Blandinium. Cap. 30.

Eatempstate in monasterio Blandinio Gerardus merito & officio abbas degebat: cuius consilij gloriosus Marchio libenter vtebatur. Qui cum titulos nobilitatis, nobilitis etiam ornaret moribus probitatis, cunctis penè Galliæ conobijs & præcse & prodesse dignus inuentus est. Quo accito, prædictus Marchio de transferendis sancti reliquijs communicatis cum eo consilij pertrahat. Tum vtrique ita visum est, vt memorati sancti pignora Blandinium transferrentur. Placuit etiam ea optimatibus sententia, vt tanti confessoris pignoribus Blandiniensis ecclesia ditaretur. Cumque tam ecclesiasticis quam politicis ordinibus ita esset deliberatum, sanctis.

sanctissimi confessoris Bertulphi membra leuantur, transferenda eò, quò iam diximus, non sine magna tum præcedentiua, tum subsequenti gratulatione. Nec solus hic sanctus tunc transferri voluit, sed in consortium translationis eius ossa beati Guduali adiuuncta sunt: atq; etiam membrum vnum beati Audomari cum dente ipsius, reliquæ quoque sanctissimi Bertini in augmentum gloriæ eius. O quàm latum populis, vnde cunquè concurrentibus, in illa die spectaculum fuit, cum ante sanctissimas reliquias hinc Ecclesiastica pompa cum crucibus & lampadibus, inde anticus Marchionis procederet senatus cum fascibus. Et licet ex vtraque parte impensus honor minor esset, quàm pro sancti meritis, omnem tamen gloriam principum æquauit. Facta est autem translatio hæc tertio Nonas Decembris, cum aduentum Domini ecclesia pro more celebrat, cum etiam in aduentu sancti Christum sibi aduenisse exultaui, præsertim cum in sanctis & electis Christum habitare nemo ambigat. Erat præcipuè idoneus huius translationis minister vnà cum religioso grege monachorum Abbas, quem diximus, Gerardus, cuius prudèti dispositioni gloriosus Marchio credidit, quicquid in translatione illa agendum videretur. Qui in monasterium Blandiniense, cui ipse tunc præfuit, sacrosanctos artus transtulit, ac in Orientali abside cum magna psallentiù melodiâ reposit. Vbi ad tempora vsque nostra mansit corpus sanctissimum, donè in medio eiusdem ecclesiæ memoria fidelium defunctorum à fidelibus ædificata, & in honorem incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis ac ascensionis Iesu Christi est titulata. Ad quam dignam memoria memoriam qualiter hic sanctissimus confessor Bertulphus sit translatus, suo mox loco dicendum differimus.

Ingèti cum honore transféruntur reliquie S. Bertulphi & aliorum.

Cap. 31.

TAmetsi ea, quæ fidelium hominum sermone referuntur, hæud difficile ab auditoribus æquè fidelibus creduntur: multò tamen certiori fide ea sciuntur, quæcunque oculis licet intueri. Vnde sicut ea, quæ à Maioribus de sanctissimo patre nostro Bertulpho didicimus, sic & illa, quæ oculis ipsi vidimus, stylo tradere conamur. Nouit charitas vestra, dignam memoria fidelium defunctorum in ecclesia hodieque florere memoriam, quæ, sicut in gestis beati Odilonis legimus, ex diuina reuelatione in ecclesia primùm inoleuit, & non multopost autoritate venerandi Papæ Leonis per omnes penè iam Christi ecclesias propagata est. Cumque hoc in plerisque locis deuotiùs ageretur, paulatimque huius rei religio magis magisque aueretur: adeò res processit, vt in ecclesijs ob memoriam fidelium defunctorum, honoremque Domini, altaria erigerentur, exequiæ generaliter ac solenniter celebrarentur, eo vel maximè die, qui omnium Sanctorum solennitatem à capite Calendarum Nouembrium sequitur: non incongrua videlicet ratione, vt omnium Sanctorum, quorum festum pridie præcessit, intercessio, clementissima omnium fidelium defunctorum fieret relaxatio. Sed hæc suo in loco: hoc tantùm dicere nunc aggredimur, vt ipsum diem corporis beati Bertulphi, reliquiarumque sanctæ virginis Christi Amalbergæ translatio solennem effecerit. In Blandiniensi nanque ecclesia memoriam fidelium defunctorum construxit fidelium viuorum industria, quam honorificè in ipso depositionis sanctissimi Bertulphi die absoluit, atque in honorem incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis atq; ascensionis Iesu Christi, à Radbodo Nouiomeni episcopo consecrari fecit anno Verbi incarnati millesimo septuagesimo secundo, secunda hebdomadæ paschalis feria, præsentem glorioso Flandrorum Marchione Roberto, cum multa optimitum & promiscui sexus frequentia. Nec multopost Blandiniensis cœnobij fratribus placuit, ad eandem memoriam beati Bertulphi corpus, sanctissimæque virginis Christi Amalbergæ reliquias transferre, vt maior inde confluentibus eò plebibus deuotio, fidelibusque defunctis tantis intercessoribus fieret consolatio.

Commemoratio omnium fidelium defunctorum.

Radbodus Episcopus Nouiomenis.

Cap. 32.

CUmque fratribus, vt dictum est, sanctæ Blandiniensis ecclesiæ corpus S. Bertulphi transferre placuisset, hocque non temerè fieri iudicassent, consultò quidem ab ijs, qui sanioris consilij tunc videbantur, definitum est, vt admittisclàm nonnullis ad loculum sacri corporis sacerdotibus, omnem reconditi sacrosancti thesauri veritatem oculis explorarent, vt testibus his reliqui fratres ad agendum

Eccc 3 dum

dum id, quod statuerant, certiores redderentur. Neque enim de sacrosanctis artibus parum dubij erat. quippe opinio vulgi habebat, magnam de sacro corpore partem ab Harlebecensibus haberi, adeo vt ecclesia eorum ad sanctum Bertulphum vulgò dice- retur. Sed nec fratres Gandenses, vel hanc appellationem, vel reliquias sanctæ ecclesiæ Harlebecensi inuidebant: cum in veteribus de sancto conscriptis exemplaribus ma- gnum Arnulphum eas Theodrado presbytero dedisse legerent: quod etiam nos in hoc nouo opusculo plenius descripsimus. Sed sicut iam diximus, & adhuc expressius dice- mus, eadem, quæ Harlebecensibus reliquiæ fuere, in Blandinio quiescenti corpori post aliquod tempus rursus adiunctæ sunt. Quod vt indicijs sit euidentibus compertum, prudens lector animaduertat. Paulò ante translationem sanctissimi Bertulphi, sacer- dotes, vt dictum est, albis induti, pedibus nudi, deuotè potius quam temerè ad sancti corporis locellum admissi, confessione primùm vicissim facta, cum fide & tremore ac- cedunt, ipsumque licet difficulter aperiant. Tum sacrosanctum corpus pallio inuolu- tum, signaculo reperiunt signatum, & partem quidem artuum adesse maximam, sed par- tem quoque non modicam deesse. Vbi etiam titulum huiusmodi inscriptum, corporiq; sancto impositum inuenerunt: Hic requiescunt membra sanctissimi corporis Bertulphi confessoris, cuius transitus celebratur Nonis Februarij, quæ Arnulphus Magnus Blan- dinium transtulit tertio Nonas Decembris. Oculos hinc in partem loculi descedunt, lo- cellum alterum inclusum, sigilloq; signatum cernunt. Gaudio itaque affecti respirant, quippe qui se haud vulgares ibi reliquias inuenturos sperarent. Cautius intendunt, ti- tulumq; huiusmodi infra positum inspiciunt: Hic locellus continet, quod residuum fuit igni de corpore sanctissimi confessoris Christi Bertulphi. Quod legentes, satis nec in- telligere nec admirari poterant. Aperto tamen locello, erat cernere quiddam diuini horroris: immò verò non tam horroris, quam honoris. Passim quippe penè ambuga ossa iacebant. Quæ cum diligentius hinc inde inspicerent, titulum quendam complicatum & inuolutum reperiunt & aperiant, barbaris quidem literis inscriptum, adeo vt facilem legentibus de reconditis illic sancti Bertulphi membris fidem faceret. Erat autem hui- usmodi: Hic reposita sunt ossa illa egregij confessoris Christi Bertulphi, quæ angelus Domini de medio ignis extulit, quando Harlebeca cremata est, quæ domina Rozala Blandinium transtulit cum Balduino filio paruulo, & apposuit reliquæ parti corporis ipsius sancti. Has ergò sancti patris reliquias, quas apud nos in hoc vsque tempus habe- ri ignorauimus, quando vel qualiter Deus per angelum suum de medio ignis eripuerit, sicut fidelium relatum fidelius inuestigare potuimus, hic inferere curauimus.

Obserua er-
ga sanctorū
reliquias re-
uerentiam,
contra Vi-
gilatianos.

Nota rem
memorabi-
lem.

Cap. 33.

POST immaturam Arnulphi iunioris Marchionis mortem, cuius auus magnus extitit Arnulphus, Balduinus filius eius cum matre * Rozala derelictus est paruulus. Hic enim est, qui postea proluxa barba dictus est Balduinus, cuius ma- ter Rozala, filia fuit Berengarij regis Italiae, quæ post mortem Arnulphi prin- cipis, Roberto regi Francorum nupsit, & Susanna dicta, mutato nomine, regina regna- uit. Quæ cum adhuc vidua, & filius eius Balduinus esset infantulus, tanta in regione nostra facta est perturbatio, vt non tam ad hostile, quam intestinū, bellum pertraheretur ipsa dissensio. Multi enim ea, quæ à patre pueri huius vt beneficiarij acceperant, in hac perturbatione ceu propria vsurpabant. Quo tempore quidam nobilis prosapia Eilbo- do Curtracensi territorio præsidebat, cuius vxor Immacin, nobilis æquè prosapia, di- cta fuit. Ipso autem Eilbodone defuncto, Balduinus, qui ex successione hæreditaria in principatu monarchiæ Flandrensis gratia Dei iam conualuerat, comitatum Curtra- censem ditioni suæ, vt etiam postea fecit, subdere cogitabat. Sed Curtracenses cum aliquanto tempore rebellassent, Harlebecenses vicinos, qui dominio Balduini Mar- chionis parebant, hostiliter sæpè aggressi sunt. Illis verò fortiter repugnantibus, Cur- tracenses quindecim suæ partis homines, in hoc ipsum coniuratos, noctu miserunt, & vt villam Harlebecensem igni succenderent, sacramento adegerunt. Qui prima vigilia noctis aduenientes, villam, vt iurauerant, omni ex parte succendunt. Flammæ autem, vi ventorum impellente, domos domibus cohærentes consumebant, ecclesiamque S. Bertulphi ita repente inuadebant, vt nihil aut parum omninò supellectilis ecclesiasti- cæ inde possit auferri. Erat autem in ecclesia pars non minima ossium eiusdem sancti con-

* Rosula
Balduinus
pulchra bar-
ba, vt ab ali-
js vocatur.

Harlebeci
inflammatur.

confessoris, quam dudum venerabilis ipsius ecclesie sacerdos Theodradus à magno, vt supra dictum est, impetrauit Arnulpho, eo videlicet tempore, cum ab eodem glorioso Marchione sanctissimum sancti corpus Blandinium transferebatur. Quæ quidem sacræ reliquie cum multis diebus magno ab incolis loci eiusdem honore fuissent affectæ, tunc igni videbatur absumenda non sine maximo omnium dolore. Adstabat tunc ipsius ecclesie sacerdos, Bugecinus nomine, summa animi deiectus mœstitudine. Decidente autem pro immensitate ignium omni ecclesie tecto, loculoque, in quo sancti continebantur pignora, flammis consumpto, cum iam miserabilis de ereptione sanctarum reliquiarum omnes inuaderet desperatio, ideoque lachrymabilis ad Deum sanctumque Bertulphum omnium fieret obsecratio, ecce inter ipsas flammæ coepit crepitus quidam fragorque immensus audiri, videbaturque quasi congestus in vnum formicarum aceruus sensim efferri, qui leniter ex ipsis flammis emergens, repente sursum est elatus, statimque super expansum sacerdotis vestimentum cunctis mirantibus est depositus. Qui diligenter intuens, quidnam esset, ossa vidit humana, in superficie quidem tactu ignis denigrata, & non, vt efferebantur, sibi inuicem coherentia, sed vt melius agnoscere possent, alia ab alijs disiuncta. Tunc incunctanter adstantes hæc S. Bertulphi intelligentes fuisse pignora, virtute diuina & subiectione angelica ex ipsis ignium flammis elata, ad comparisonem tanti thesauri, detrimenta rerum suarum, ignibus absumptarum, quasi nihil pendebant, Deoque, tam gloriosè sanctum suum glorificanti, laudes & gratias toto corde referebant.

Nota in
hoc mira-
culum.

En quan-
tum isti pi-
homines
amant sacras
reliquias.

Cap. 34.

Igitur Harlebecensis ecclesie ciues, eas ipsas sancti Bertulphi reliquias nauis impositas, quoniam & ecclesia propria cremata fuit, & hostilis incursonis metus imminerebat, per Legiam fluuium ad Viuium castellum, tunc temporis munitissimum, deportarunt. Post aliquantum verò temporis placuit ipsis referre reliquias, iterumque nauis impositas ad propriam parochiam reportare instituebant. Sed inter eundem quibusdam incidit dubitatio, vt rùm verè, quæ ab eis deportabantur, S. Bertulphi essent reliquie. Quod memoratus illorum sacerdos Bugecinus, qui interfuit, intelligens, omni cordis intentione Deum orauit, vt pro misericordia sua euidens huius rei signum ostendere dignaretur. Tum ecce grex auis desuper volitans apparuit, in cuius extremo agmine ales quedam candidi coloris, quæ ceteris præstantior esse videbatur, apparuit. Quam diligentius sacerdos intuens, In nomine, inquit, Dei tibi præcipio, vt si verè hæc sancti sunt reliquie Bertulphi, tu super ipsas sine mora descendas. Quo dicto, auis illa, relicto præeuntium agmine, descendit, & in gremio sacerdotis, reliquias sanctas tenentis, resedit. Quam ille blanda manu, quandiu placuit, cunctis admirantibus, contrectauit: itaque absterse à cordibus illorum omni dubitationis serupulo, liberè abire permisit. His agnitis, Rozala, quæ & Susanna, diuæ memoriæ domina cum Balduino filio adolescentulo Marchione aduenit, consilioque cum suis habito, reliquias sanctas inde abspertauit, & in Blandinienſi ecclesia reliquæ parti corporis ipsius sancti apposuit, parte quadam ex eis ecclesie nupèr crematæ reddita. Hæc ita esse cum multi ex ore progenitorum suorum loquantur, quedam tamen fidelis mulier etiamnum superest, quæ cum iureiurando se presentem his interfuisse memorat, & quæ iam diximus, vera esse viua voce testatur. Et hoc satis tam auditu quam visu, quisquis eadem sancti membra inspexit, competere potuit, non nisi virtute Dei ex ipsis ignium flammis sacræ reliquias ereptas esse: quia vt in ipsis apparet, omni ecclesia & loculo, in quo continebatur, exustis, ita sunt ab igni comprehensæ, vt nulla humani ingenij industria extrahi potuerint, & nisi angelica virtute abducerentur, in fauillas vel cineres vsque redigi oporteret. Sed iam ad perscribendum sanctæ translationis ordinem redeamus.

Miraculo
declaratur
verè S. Ber-
tulphi reli-
quias.

Cap. 35.

In transferendis sancti Bertulphi reliquijs, gloriæ eius gloriam hanc Christus adiunxit, vt sicut gaudij sanctorum consors est in cælis, ita etiam reliquiarum eorundem secum transferendarum consors fieret in terris. Cui hoc speciale mox transferendo decus fuit, quod sacratissimam Christi virginem Amalbergam hac sui translatione sociam habere meruit. Quod vt factum sit, lectori paucis indicare non pigebit. Erat in Orientali sanctæ Blandinienſis ecclesie apside scrinium immensa ætate in abdito

Eccc 4 repo-

repositum, quod à quibusdam fratribus deuotè eò admissis est apertum, & in eo quidam diuini horroris repertum. Nam erat in eo cernere omnem penè virginei corporis virginis Christi Amalbergæ puluerem, & plures castissimorum ossium ipsius particulas vnà cum vestimentis eius & peplo, pera quoquè & baculo, cilicio etiam & sacro preciosi operis coloris que velo: velo, inquam, quo diuinitus per beatum Vuillibrordum sanctamque Gertrudem legitur velata, Deoq; consecrata. Fratres ad tam sanctum spectaculum secretiùs admissi, reperto tam precioso thesauro, non parùm gaudebant, eumq; cum corpore sancti Bertulphi collocare dignum ducebant. Quod & factum est.

Cap. 36.

EA siquidem tempestate, quæ sacram sancti Bertulphi reliquiarumque virginis Christi Amalbergæ translationem præcesserat, inundationis incommodo vniuersa regio laborabat adeò, vt à sidere Arietis vsque ad Geminos, nec pluuias cælo nubes, nec terræ decissent imbres. Sol Aquarium exhibat, propè sidus Canceri respiciebat, & tamen Aquarius plùs solito imbres non cessabat effundere. Cerneret inundationem circunquaque grassari inexhaustam, & laborantibus agricolis omnem futuram messis spem adimi. Et ecce ante translationis diem, cum se ad perscrutandum sancti confessoris loculum fratres, quos diximus, contulissent, eumque cum fide & tremore aperuissent, imbre suspenso serenitas mox redit, ità vt vnum idemque esset, fratres loculum aperuisse, cataractasque cæli pluuias retraxisse. In apertione quippe loculi sancti sui, misertus est Dominus populi sui, sinum illi misericordiæ suæ aperiens, tempestatemq; iubens faceßere. Renouantur hic in sancto Dei antiqua miracula, quæ non minùs defuncto, quàm olim viuèti familiaria fuere. Qui enim iam pridem sub diuo positus, pluuiæ incommoda non sensit: hic etiam ad artuum suorum attractionem, imbrum suspendit inundationem: tanto nunc miraculis & virtutibus excellentior, quanto diuino conspectui præsentior. Nec alienum à fide est, Deum sancti huius translationem mox futuram sic disposuisse, quem pro ea disponenda tempestatem insolentiam compeßuisse credimus. Gradere nunc, bone Iesu, nobiscum, & ad peragendam sanctarum reliquiarum confessoris & virginis tuæ translationem, puram nobis tribue deuotionem.

Cap. 37.

SAcratissima dies Pentecostes 14. Calend. Iunij lucebat, cum aduentum sancti spiritus Ecclesia generaliter celebrem habuit. Qua die placuit fratribus sacrosanctum corpus beati Bertulphi cum sanctæ Amalbergæ reliquijs ad memoriam, quam antè memorauius, fidelium defunctorum deportare, & die crastino de locello vetusto in nouum transferre. Quod consultò quidem ab eis definitum est, videlicet vt animæ fidelium defunctorum in aduentu spiritus sancti, lætificaretur etiam aduentu corporis sancti. Nam & hac celebri die plùs solito confluentem plebem recepit ecclesia, sacra ibi Missarum solennia celebraturam. Innotuit etiam res populis, quæ agebatur de deportatione sanctissimi corporis. Vnde complures tam huius rei pia nouitas, quàm sacra paraclæti solennitas inuitabat, tanto liberiùs confluentes, quanto diù optata tandemque huius meritis concessa serenitate impensius lætabantur. Et tertia quidem diei hora, qua se spiritus sanctus discipulorum olim cordibus infudit, ante Missarum solennia fratres ad sancta sanctorum cum thymiamaterijs & hymnis accedunt, loculum, quo sacratissimum corpus cõtinebatur, deponunt, ac prosequente psalterium choro, memoriam, quam diximus, fidelium defunctorum adeunt, nouoq; altari cum imponunt, nocturnas illic in honorem Dei sanctique huius acturi vigilias, crastinumque expectaturi diem ad transferendas illius sanctæque virginis, quæ simul aduentus sunt, de theca in thecam reliquias.

Cap. 38.

CRastina porrò dies populis optatissima illuxit, quæ ad diuinum illud spectaculum illos vndecunquè inuitarat. Magnam & præclaram hac die iucunditatem, magnam æquè sancto suo omnipotens prærogauit solennitatem. Clerus omnis de adiacentibus ecclesijs, monachorum chorus de cœnobijs, tam plebs vrbana de vrbibus, quàm vulgus promiscuum accurrit de rure, vt in futura sanctissimi corporis translatione, optata visione fruatur. Nec piguit ob sanctissimi huius corporis

Reliquiæ S. Amalbergæ repertæ.

S. Amalbergæ à S. Vuillibrordo velum sacrum accepit.

Pluuiæ siccitate repente.

Nocturnas agunt vigilias ad sacra ossa.

ris reliquiarumq; virginis Amelbergæ reuerentiam, circuniacentium sanctorum corpora suam præsentiam exhibere. Nam sanctum Liuinum martyrem, & beatam Pharailem Christi virginem, sanctum quoque Gerulphum æquè martyrem singuli de suis locis obuios exhibuere, in magnaque populi prosequentiis frequentia gaudij nostri participes esse voluerunt. Præterea aliæ complures reliquiæ longo illo translationis sanctissimi patris nostri Bertulphi, sanctæque virginis Amelbergæ itinere processere obuiam. Nouum quippe gloriosumq; genus spectaculi hunc inuitauit populi conuentum: qui sanè tam frequens accurrit, vt nec ambitus, nec atrium ecclesiæ eum capere sufficeret.

Magna adhibita solennitas in transferendis sacris reliquijs.

Cap. 39.

EXpectantibus interea in ecclesia populis, sacerdotes ad memoriam fidelium defunctorum procedunt cum infulis, minoresque ecclesiæ gradus cum crucibus & thymiamaterijs. Populus quoque, qui tam multus conuenerat, nisi, quo potuit, se ad spectandum ingessit, vel religione, vel rei nouitate, aut etiam spe impetrandi aliquid pro benedictione de sancti corpore incitatus. Et præmissa Litaniam, adiunctis etiam laudibus tam diuino operi congruentibus, ac sacerdotibus, qui huic sanctissimo negotio aderant, ad altare accedentibus, preciosissimi thesauri locus aperitur. Corpus sanctissimum sindone inuolutum altari imponitur, sigillo rupto, titulus preciosæ glebæ testis legitur, cunctisque quibus accedendi vel videndi liberior facultas erat, palam exponitur. Oculis hæc cernentibus lachrymas piæ pietatis æquè lætitia exprimit, atque hæc cernentes spe cernendi etiam maiora afficit. Locellus deinde minor coram exponitur, sigilli item titulus, quem prædiximus, audientibus cunctis legitur. Cumque hinc corpus sanctissimum, inde quod corpori deerat, modicè igne tactum conspiceretur, testibus titulis vnà cum sigillis, veteri manu descriptis, facillè id, quod visum est, populo fidem fecit, membra sanctissimi cōfessoris Christi Bertulphi integro ferè numero illic reposita asseruari.

Certa documenta præsentium reliquiarum S. Bertulphi.

Cap. 40.

EX consequentibus hinc causis constat, sanctissimi patris hanc translationem maioris illi per Christum honoris fuisse occasionem. Cuius pignora quia aliquanto negligentius vsque ad id temporis habita fuere, maiorem solito deinceps habuere reuerentiam. Neque enim decuit hanc Christi lucernam sub modio, sed super candelabrum poni, vt ingrediētibus in ecclesiam Dei, in edito charissimam præstaret præsentiam. Et vt latius sanctitatis suæ diffunderet odorem, aliquam pignorum suorum per Ecclesias Dei passus est distributionem fieri. Quod vt fieret, deuotio, non temeritas: non superbia, sed humilitas promeruit. Nam inspirante spiritu sancto animis fidelium, ad translationem eius deuotè confluentium, persuasum est pro benedictione aliquid de pignoribus illius expetere, vt vel in modica reliquiarum eius portuncula singuli sanctum quasi totum præsentem colerent, cuius ope & intercessione nihilo minus se iuuari confiderēt. Nec sefellit poscentes fratrum benigna charitas, nec elusa est piæ poscentium deuota humilitas: dum & illi, quod poscebantur, sine damno de pignoribus sancti concedebant, & isti pro magno suo lucro vel parum aliquid de reliquijs eiusdem patris accipiebant. Vnde & apud singulos tanti hodieque habitus est, quasi apud singulos totus esset corporali præsentia, qui singulis vtique totus, fidei præsens est beneuolentia & amore.

Cap. 41.

Accessit quoque gloriæ eius ingens aliorum sanctorum gloria, quam in terris per homines Deus Dei sapientia procurauit. Nam ad sancti sui glorificationem multorum cum eo pignorum fieri voluit translationem, licet minus idoneè per nos humiles administratam, affectu tamen, quo potuimus, consummatam. Enimvero cum beatissimi patris nostri Bertulphi corpus, linteaminibus mundis inuolutum, diligenter obsignatum, & de theca in thecam esset translatum, accedunt fratres tam studiosè quam religiosè ad transponenda in eandem, in qua sanctus hic repositus erat, thecam, aliorum sanctorum reliquias, eaque, attestantibus illarum titulis, his qui affuerant, coram exponuntur, affixisque sigillis, diligenter cum corpore sancti reconduntur. Acta est hæc translatio anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo tertio, indictione vndecima, Alexandro Papa Apostolicæ sedi, & ecclesiæ Nouo

Is est Alexander II. cui Gregorius VII. successit.

Nouiomensis pontifice Radbodo presidente, regnante Francorum rege Philippo, & Roberto Flandriæ monarchiam tenente. Translatus est autem hic sanctus pater & preciosus Christi confessor Bertulphus cum supradictis admirandæ virginis Amelbergæ, multorumque sanctorum pignoribus de Orientali sanctæ Blandiniensis ecclesiæ parte ad altare, quod in medio ipsius basilicæ ædificatum & consecratum est in memoriam sanctæ incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis & ascensionis Domini nostri Iesu Christi, & in commemorationem omnium fidelium defunctorum, atque à domino Abbate Folcardo cum ipsdem sanctæ Amelbergæ, aliorumque sanctorum reliquijs in locello nouo collocatus, ipso cum fratribus sibi creditæ congregationis hanc eandem translationem administrante anno regiminis sui tertio, 13. Calend. Iunij, coram multitudine copiosa monachorum, clericorum ac vtriusque sexus hominum. Ceterum quia huius dioceseos antistes huic sanctæ translationi, diu licet expectatus, aliasque occupatus, interesse non potuit, proximo suo ad nos aduentu tam presentibus per se, quam absentibus per literas, diem hunc festiuè celebrem cõstituit, ad laudem Christi, sanctorumque suorum, in quibus cum Deo patre & spiritu sancto uiuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

VITA SAN TAE ADELHEIDIS SIVE ALEIDIS,

PRIMAE A. BATISSAE VILECENSIS, A BERTRADA,

*quam alij Bertam vocant, sorore S. Vuolphelmi Abbatis Bruvvilerensis
sanctimoniali conscripta, sed stylo per F. Lawr. Surium passim
mutato, & quibusdam nonnihil contractis.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Domino N. Archipræsuli venerando, cunctis Christi cultoribus pro merito bonitatis amando, pauper, vilis & peccatrix illa indigna vocari sui ancilla, presentis vitæ post tædia, æternæ beatitudinis præmia. Cõfortata exemplo Abraham patriarchæ, Deum familiari allocutione sepius cõuenire audentis, adijciam adhuc loqui ad te dominum meum, fidum imitorem ipsius Dei omnipotentis, humilime clementiam tuam implorans, vt pro eius nomine, qui innumeris diuitum donarijs prætulit duo ærea minuta viduæ, & neuum hoc opusculum gratum tuæ dominationi sit munusculum: hocque admoneris, vt mei pauperculæ orata implere non obliuiscaris: quatenus pro te intercedente sancta virgine, cuius merita hic habentur descripta, omnia tuæ humanæ fragilitatis deleantur delicta. Nos qui de te, Præsulum dignissime, patrem & dominum appellantes, & loco Christi pro nostrarum virium modulo venerates: sicut illi dicimus, cuius erga nos vices geris, Non nobis Domine, non nobis, sed no mini tuo da gloriam: ita post illum ad tuum honorem referimus, quicquid gesserimus laude dignum. Cùm enim tum ob nostra, tum aliorum subditorum, vel corrigenda vel etiam propulsanda mala labores suscipias, iure quoque ex ijs, quæ Deo adiuuante rectè gerimus, honor ad te redit. Sic pius ille magister, cuius es vicarius, seorsim quidem discipulos suos stultos & tardos corde ad credendum, vel alijs id genus modis appellabat: at coram reprehensoribus, qui eos spicas vellent, vel alia similia facientes carpebant, inuisa ratione tuendos suscipiebat. Itaq; hinc ego animata, exiguum hoc tuæ Dominationi offero munusculum, vt si qua in eo corrigenda sint, ea piorum virorum opera emendes. Si quis verò in inuidia stimulante illud calumniari velit, instar eius, quem iam diximus, magistri defendere nè dubites: vt cuius geris vicem, in eius quoque vestigijs gnauiter insistas. Porro si quis opus emendatione indigens putet esse indignum, quod tantæ dignitatis viro munus offeratur, nouerit is, tametsi calami magna est rusticitas, non paruam tamen in ipsa materia vtilitatem inesse: atque ita quod stylus impolitus videtur efficere contemptibile, id insigni precio materiæ munus effici gratissimum. Ieiuno quidam sermone multa præclare gesta prosequimur, putà beatæ matris Adelheidis Vitam: quam cùm Dominus admiserit in beatorum cõsortium, qui nunquam non pro populo Dominum deprecantur, idque signis euidentissimis declarant:

Luc. 21.

Hucusque
non est mu-
rata phrasis

Psal. 113.

Luc. 24.

Matt. 12.

rãrit: quibus meritis ad hoc honoris culmẽ euecta sit, tibi imprimis, deindẽ etiam Christianis omnibus nõsse profuerit. Vndẽ etiam curandum est prudentiã tuã, vt siue hoc nostro, siue quouis alio stylo isthęc ad omnium notitiam perferantur, vt sciant omnes absque meritis nostris Dei benignitate factum esse, nõ hęc in oblivionem venirent. Pro qua re tu quoquẽ gratias agere debebis Domino Saluatori, qui cum esset Deus, homo fieri dignatus est, viuens & regnans cum Deo patre in vnitate spiritus sancti per omnia secula seculorum, Amen.

Sequebatur hic alius eiusdem prologus ad Deo sacratas virgines: quem vitandẽ prolixitatis causa omisimus. Testatur in eo, se ea quã scribit, habere ex earum relatione, quã S. Adelheidis adhuc viuẽtis doctrina & exemplis instituta fuere: tum etiam se libellum examinandũ obtulisse viris doctis, & ab eis approbatum esse. Hęc alterius prologi summa est.

HISTORIA.

Nhoãdo huic operi adsit gratia Spiritus sancti, qui author FEBRUAR. 5. est bonorum omnium, quã quisquã vnquam ab ipso mundi exordio facienda suscepit & perfecit: vt ab illo quoquẽ nostrum absoluat opus suppeditatione donorum eius, in quibus omnis boni initium atq; finis consistit. Et nos quidem contemplatione imperitiã nostrã adeo deijcimus, vt tãtum opus vel auspicari formidemus: sed verò diuini muneris consideranda largitate intantum animis confirmamur, vt facessat timor omnis, maximẽ cum scriptura teste, spiritus vbi vult spiret. Quem etiã nostris conatibus adspiraturũ confidimus, freti meritis sanctę matris nostrę Adelheidis: cuius vitam laudabilem literis mandare instituimus nos humiles eius ancillã. Operẽ precium autem facturã videmur, si primò nobilissimum eius stemma vel genus indicemus, ac deindẽ vitã sanctitatem commemoremus, Deiq; in ea virtutem suspicientes, illi gloriam tribuamus, qui, vt Apostolus ait, operatur omnia in omnibus. Patrem 1. Cor. 12. habuit Megengorem, illustrem Comitem, qui suo tempore magnus inter principes & perquam celebris habebatur. Mater Gerbirga diãta est, nõ minùs generis nobilitate insignis, quippe filia Ducis Godefridi, ea tempestate magni & incomparabilis viri. Habuit S. Adelheidis parãtes. verò eadem Gerbirga quatuor fratres, inter proceres eius temporis prestantissimos, è quibus Godefridus Dux, eiusdem cum patre nominis & dignitatis, obiit absq; coniuge & liberis: secũdus ataus fuit Henrici nupèr defuncti Imperatoris: ad reliquos duos primariã nobilitatis viri Franciã orientalis, quam Franconiam vocant, suum genus referunt. Porrò duo illi, quos diximus, cum essent mũdi huius amplissimis aucti honoribus, etiam coram Deo conati sunt se virtutum studiosos exhibere: fuitq; illis mascula proles, cui aui nomen impostum, & principatus attributus est: natã etiam sunt eis quatuor Auunculi eius, filia, è quibus duæ iunãtæ sunt viris prepotentibus & valdẽ opulentis. Harum altera Frater vnus & tres sorores. Limentrudis auiã fuit Henrici clarissimi Ducis, & Adelberonis Metensis Episcopi, Frederici Ducis, fratrumq; eius imprimis illustrium huius temporis virorum. Altera Aluerada Quoddam religiozã vitã genus amplectitur S. Adelheidis. iridem spectata prole aucta fuit. Aliã duã apud Coloniam Agrippinam Christi seruitio mãcipatã sunt, vna quidem in monasterio beatissimã matris Dei, vbi tam religiosẽ vixit, vt ei postea prefeãta sit: altera Adelheidis, de qua nobis sermo est, in cœnobio sanctarum Virginum complexa est monasticum vitã institutũ ad D. Hieronymi prescriptum siue regulam: atque in tenera ætate itã se comparauit, vt futurã probitatis & sanctitatis haud obscura iam tum specimina præberet.

In ipsius pueritiã annis literarum studijs sese applicã, magnos habuit in vera sapientiã progressus, Deo iditã dispẽsante, q̃ sciret eam postea multis profuturã. Cœpit tũ vsque adeo virtutũ & probitatis augeri incrementis, vt adolescẽtiã annos morũ grauitate trãscenderet, possetq; iam in illam competere illud Sapiẽtiã: Senectus venerabilis est, non diuturna, neq; annorũ numero computata. Cani autẽ sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Accidit interim, vt Imperatore aduersum Boemos cũ exercitu profi-

proficiscente, frater harum sororū Godefridus strenuam ei nauaret operam, omni bellico apparatu & multo milite stipatus. Qui tamen illic occubuit, & cadaver in patriam difficulter quidem, sed honorificè reportatum est. Eo casu consternati parentes eius, & animo volentes Apostoli sententiam, præterire figuram huius mūdi, ita deinceps vtebantur mundo tanquā nō vtentes, toto pectore cælestem patriam suspirantes, quam non ignorabant fore sempiternam: bonorumque omnium, quæ erant Godefridi filij, Deum heredem instituerunt, vt eius anima cælestis paradisi hereditate potiretur. Enim uerò è fundamentis excitauerunt in Vilika templum venerabile, prædijque & mancipijs illud ditauerunt: atque inter se sani & incolumes mutuo consensu decreuerunt cōtinenter viuere, & pro Christi amore communis tori nescire commercia: cum interim meliori spiritus & animorum coniunctione, pariq; in cœpto promouendo opere cura collegatis, vnum illis cor esset & anima vna in Domino.

Et alter quidem, putà maritus, propter frequētes tum suorum, tum exterorum concursus, quos, vt potè princeps, vitare non potuit, specietenus mundo inserviebat, prædia sua inuisebat, & Christi adiuuus ope, omnia prudenter & iuste disponebat. Cum autem aliquid dabatur ab hominum strepitu ocij, in honestum negocium id conuertebat, curabatque vt sacerdotes, quos Capellanos vocant, scripta diuina Germanicè ipsi exponerent, quæ ardenti desiderio audire solebat, vt quemadmodum Iacobus hortatur Apostolus, factor esset verbi, & non auditor tantum. Porro eius illustris coniunx, ab hominum turbis prorsus semota, perpetuò māsit eo loco, vbi construebatur monasterium, structura acceleranda prudenti magisterio insistens, atq; etiam Deo fideliter seruiens, nocte ac die vacans precibus & orationibus: ita vt non immeritò possit anteponi illis viduis, quas ob continentia meritum Apostolus veras appellat viduas, quæ post maritorum obitum faciunt ex necessitate virtutem, quam etiam hæc illustris matrona fecit, non vlla adacta necessitate, sed vi diuini amoris impulsæ. Consummata indè monasterij structura, multæ collectæ sunt virgines, quæ diuino vacarent cultui, quibus filiam suam Adelheidem, è sanctarum Virginum monasterio, cui prædia cōtulerunt, accitam præesse voluerunt. Illa igitur ceu prudens dispensatrix constituta in magni patris familiaris domo, omni studio & opere bono aucta est, maternamque subditis curam adhibēs, in tempore illis tritici mensuram fideliter erogauit. Exulrabant itaque in Domino pij parentes, tantum filia suæ ei que subditarum virginum profectum cernentes: sed cum eas cuperent excellentiorem arripere viam, rogabant vt mutato habitu, monasticum institutum consecrarentur. Adelheidis verò, vt ipsa asseruit, cultu vestium professioni ipsius congruentium delectata, illis sese verecundè opposuit, ait Deum non expetere coacta seruitia, sed quæ voluntarij cordis simplex munditia offerat. Eo respōso accepto, parentes eius, salua pietate, ab eo proposito animum suum reuocauerunt.

Porro autem omnibus benè compositis & ornatis, locum illum Imperatori Othoni tertio, regia defensione perpetuò tuendum tradiderunt: qui motus singulari erga eos beneuolentia, locum absoluit & immunem esse voluit ab omni seculari seruitio, eailum libertate donans, qua fruuntur monasteria Gandersheimense, Quedelburgense, & Assnitense: putà, nè quis iudex aut aduocatus vllam ab eo seruitutem exigat, aut in eius confinijs lites agat, nisi quatenus Abbatissæ & monasterio visum sit: vt que perpetuò illis virginibus maneat libera potestas Abbatissam è sua fodalitate eligendi. Vt que ea libertatis donatio rata & firma semper sit, adhibita sunt instrumenta, summi Pontificis & duorum Imperatorum Othonis & Henrici propriæ manūs scriptura & sigillis munita, quæ etiamnum apud nos accuratè asseruantur, nè posteros lateat huius rei veritas. Nec diu post domina Gerbirga, in perseueranti catholica fidei & bonorum operum studio vigilans, Domino vocante, rebus humanis exempta est, illo donanda beatitudinis premio, quod Dominus in Evangelio vigilantij seruo promittit. Matre autem orbata Adelheidis, ad Deum, quem à primis ætatis initijs dilexerat, ardentiori animi studio se conuertit, & quod prius vtrique parenti de habitu mutando negauerat, tunc ad animum reuocans, salubriter compuncta est, & quemadmodum monasticum viuendi institutum susciperet, anxie horis omnibus cogitauit. Interim tamen sapienti vsa consilio, noluit subitam vitæ mutationem admittere, sed vires diligenter examinans, apud sese experiri cœpit, posset ne S. Benedicti regulam complecti: timens illud Euangelicum, si quid supra vires temerè tentasset: Hic homo cœpit edificare, & non potuit cōsummare. Itaque

1. Cor. 7.

Monasteriū
Vilecense
extruitur.

Iacob. 1.

1. Tim. 5.

Multæ vir-
gines ibi
congregan-
tur.
Illis S. Adel-
heidis pect.Mater eius
decedit è
vita.
Luc. 12.

Luc. 14.

vescendi hora, spretis carnibus & lautioribus epulis, monasticis cibis cōtenta fuit, neque id tamen sentientibus alijs, quæ illic aderant, dempta sorore vna, quam ob vitæ integritatem secretorum suorum consciam esse voluit. Vtebatur extrinsecus vestibus lineis, sed ad nudum corpus laneis, nobile & delicatum corpusculum edomans, vt posset regulæ perferre iugum.

Cum sic autem anno vno necessarios virium corporis sumptus computasset, eosq; sibi ad tolerandos monasticæ regulæ labores sufficere posse confideret, non quidem suis præfidens meritis, sed nitens gratia Dei, id quod animo diu cōcupierat, re ipsa compleuit. Accita enim venerabili Abbatisa & quibusdam alijs è monasterio beatissimæ matris Dei, humili deuotione illarum se subdidit magisterio, vt per illarum doctrinam disceret monasticæ vitæ instituta, simul etiã exhortâs subiectas sibi virgines, vt vnâ cum ipsa hæc amplecti minimè dubitarent. Quibusdam autem id recusantibus, & ad mūdum reuertentibus illa vehementer condoluit, cupiens cum Apostolo, omnes esse sicut se ipsam. Quæ verò tum Dei, tum ipsius amore retentæ abscedere noluerūt, ijs tam admiranda virtutis exempla de se præbuit, vt quauis illis præfesset magisterij nomine & dignitate, omnibus tamen exactiùs & studiōsiùs difficilima queq; regularis obseruantia instituta seruaret, aliasq; nè corruerēt, ieiunijs & precibus sustentaret, & si qua extitissent vitia, ea zelo iustitiæ in ipsis comprimeret exordijs, nè crescētis sanctæ religionis initia suffocarēt. Enimuerò maternam animo retinens charitatem & beneuolentiam, & foris exerens iudicij seueritatem, materno affectu flagella exteriori adhibebat homini, vt spiritus saluus fieret in die Domini. Ipsum autem reuerentiæ zelum spiritu mansuetudinis temperare solebat, non ignorâs summum ius summam esse iniuriam, & iniustitiam, si modum excedat, verti in crudelitatem. Itaq; post castigationes sæpè miserata vicem illarum, quas flagellauerat, ceu mater clemētissima prouocata atatis sorores, quas religiosa vitæ & benè compositi mores commendabāt, ita compellauit: Valdè me miseret filiarum mearum, quæ duris sunt à me flagellis afflicta. Itaq; oro & hortor vos, vt eis quædam piarum consolationum fomenta adhibeatis, nè fortè abundantiori tristitia absorbeantur: sed iam à culpis suis emendata, & Deo & mihi amabiles sese filias exhibeant. Sic illa prudenti moderamine blandimēta terroribus miscens, apud duriores & obstinatioribus, quemadmodum Apostolus monet, tandiū arguendo, obsecrando, increpando instabat, donèc vitiorum pestes ab earum animis depelleret.

Pater autè eius dominus Megengor post obitum coniugis triennio superuixit, cunctisq; bonis ex Dei gratia auctus, ad celsètia tendēs duce sapientia & iustitia, in loco, qui *Gellere dicitur, migravit è vita, ab eo coronandus proculdubio, pro cuius amore legitimè hæc decertauit. Qua verò nocte obiit, capsa filiæ suæ Adelheidi in lecto quiescenti, & vt ipsa afferuit, nec planè vigilanti, nec omninò dormienti, quidam aditare visus est, & ad eius aures suauis modulatione ea propheta verba depromere, Eccè quomodò moritur iustus, & nemo percipit corde: viri iusti rolluntur, &c. Cumq; manè hanc visionem sororibus indicare vellet, necdum completo sermone nuncius aduenit, qui patrem eius defunctum retulit. Quem illa curauit in monasterio ab ipso fundato religiosè & honorificè tumulandum vnâ cum coniuge. Idem autè ipse postea apparuit in somnis cuidam eius monasterij forori, regio cultu & decore conspicuus. Illa autè diu eum contemplans, nec sine admiratione an ipse esset Megengor percunctans, ab eo hilariter hunc in modum compellata est: Megengor ego dictus sum, cum me corporis grauaret moles: at nunc vocabulo in melius commutato Megengaudius vocor: quandoquidem peccatorum absolutus nexibus, gaudijs fruor sempiternis in patriarcharū & beatorum omnium iucundissima societate.

Porrò autem defuncto patre, virgo nobilissima, libera rerum suarum potita facultate, summopere in eam incumbere curam, nè sorores aliqua rei necessariæ inopia impeditæ, non satis possent exactè tenere viam reuerentiæ: memorq; præceptorum S. Benedicti, re ipsa se matrem declarauit, victum vestitumq; necessarium vltro eis tribuens, Hyberno tempore post nocturnas preces cum sororibus dormitorium repetebat, diligenterq; inspiciens puellarum lectulos, singularum pedes donèc incalescerēt, suis confricabat manibus. Infirmas quoque sorores, vt habet regula, non solum prudentibus & sollicitis commēdabat sororibus, sed ipsa quoque eas quotidie inuisebat, & ante earum lectulos humiliter in genua se submittes, capita blandissimè erigebat, cibum & potum

Regulā S. Benedicti cū suis amplectitur. 1. Cor. 7.

Castigat virgines suas.

2. Tim. 4.

Obitus patris eius. for. * Gellere dicitur. Apparet aut Gellere Comitis fuisse: nō enim tunc Duces erāt. Esa. 57.

S. Adelheidi dis erga suas sollicitudo.

ori comiter admouebat, tamque largis generosam faciem rigabat lachrymis, ac si eas omnes ipsa peperisset. Eiusmodi ergo Abbatissæ vigilantia sorores à curis secularibus expeditæ, in regularis vitæ obseruatiâ excrescebant, vt exemplo essent etiam ijs, à quibus monasticæ vitæ instituta didicerant. Cùm sic autem Domino adiuuante rectè composuissent interiora, ad exteriora quoque necessariò se contulit, memorque illius Dominicæ sententiæ, *Quærite primùm in regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijciuntur vobis: regnum Dei etiam per ipsa exteriora quæsiuit, bona spe freta, se maiora à Domino recepturam.* Ex ipsis enim monasterij possessionibus correm vnâ Domino delegauit, vt ex eius annuis fructibus & prouentibus quindecim pauperes perpetuò vestirentur & alerentur, iubens eisdem quotannis circa Christi natalem diem quindecim solidos numerari. Alios etiam quindecim pascendos instituit ex interioribus monasterij sumptibus, ijsque voluit annuis *Quadragesimæ* temporibus totidem dari solidos, atque in Apostolorum ferijs solidos duodecim, diebus quoque singulis ieiuniorum, quæ vocant quatuor temporum, nummos tres cum plena aliarum rerum erogatione. Sæpè verò admonuit sorores, nè hanc constitutionem vllò vnquam tempore aboleri paterentur, certò illis prædicens, si eam contingeret infirmari, & spiritualium & temporalium eas rerum detrimenta facturâ. Id quod literis annotatum voluimus, nè vnquam in obliuionem abeat.

Cùm aliquando totus penè orbis acerba fame affligeretur, eius liberalitate comperita, homines egentes vndique ad eam tanquam ad matrem confluebant, atque in plateis & compitis multi iacentes semiuiui, solitam elemosynarum eius dispensationem expectabant. Tum illa erga omnes commiseratione permota, studuit singulis consulere prompta animi deuotione: sanis quidem & valentibus solidum cibum, nempe panem & lardum porrigens: non benè autem habentibus holera & legumina cum carnibus accuratè decocta: qui verò iam intumuerant, & quorum propemodùm desperata erat vita, eos sorbitiunculis aqua mixtis & modica farinula vel sagina refocillabat: id summo perè curans, nè cibo auidius sumpto, in vitæ discrimen conijcerentur homines diuturna fame confecti. Et hæc quidem illa fecit coram hominibus in gloriam cælestis patris: in abscondito verò, nesciente sinistra, tam ad præstandam miseris elemosynam porrecta erat dextera, vt sæpè nummis carens, quos pauperibus petentibus largiretur, clam sibi detraheret caligas, easque miseris donaret. Atque hæc & pleraque alia, quæ in abscondito, patre suo cælesti vidente, faciebat, magno studio alios celabat: quæ si nos singularitè persequi velimus, nullus erit dicendi finis. Confirmauit igitur Dominus hoc in ea, quod ipse ait: *Omni habenti dabitur, & abundabit.* Cùm enim Dei & proximi charitate ferueret, tanta vtriusque hominis felicitate posita est, vt foris diuitijs, intus virtutum donis spiritualibus polleret, quibus instituit, promouit & firmavit sanctam religionem, itemque diuini seruitij scholas, quæ ei semper nõ mediocri curæ fuere: quas etiam crebro ingrediens, & ex arte Grammatica quæstiunculas mouens, si quam cerneret commodè respondentem, humaniter osculabatur eam, & quodam afficiebat munusculo, spè profectus illius in Domino exultans.

Interim verò sorore eius Bertrada in Christo feliciter obdormiente, beatus Heribertus Archiepiscopus sciens hanc matrem nostram cunctis ornatam virtutibus, voluit eam defunctæ sorori succedere in regimine, licet illa modis omnibus recusaret, indignâ tanto honore se clamitans. Cùm autè Imperatori apud Aquas grani tunc commoranti nunciatum esset, eam neque petenti neque iubenti Episcopo consentire velle, accessit eam, & sororis honore sublimauit. Tum verò in metropolitana Colonienfi ciuitate declaratum est, quid prius illa operata esset in obscuro Iuliacensium tugurio: idque adeò, vt idem sanctus Archiepiscopus testaretur eam cunctis sui ordinis sapientia, religione & sanctitate esse incomparabilem. Vnde etiam factum est, vt tanto is eam amore prosequeretur, vt in rebus diuinis cõstituendis eius libenter vteretur consilijs, eamque admodum reuerenter haberet. Erat enim inter illos magna charitas, & Deo grata familiaritas, ita vt in rebus bonis vnus sententiæ & consuetudinis esse videretur: quo fit etiam, vt dubium non sit eos nunc in vna æternitatis domo pariter commorari. Felicem planè illis temporibus Coloniam Agrippinensem, in rebus omnibus benè constitutam, quando & iste studiosissimus beati Petri imitator, Cleri & populi rector atque doctor extitit, & hæc tam excellens virgo virgineis choris singulari religione præfuit.

Etsi

Multi pauperes famis tempore ab ea fouentur.

Matt. 25.

S. Heribertus Episcopus Coloniensis.

Præfuit S. Adelheidis monasterio S. Mariae.

Etsi autem Coloniensi monasterio precepta erat, at tamen vtrique & Coloniensi & Vilecensi strenuè inuigilabat momentis omnibus, boni pastoris exemplum sequens, & illud Euangelicum sepe commemorans, Cui multum donatum est, multum quæretur ab eo. Illis verò virginibus, quas in cœnobio Vilecensi laete salutaris doctrinæ Domino nutrierat, singularem quandam materni animi beneuolentiæ exhibebat: neq; id mirum, quando id plerunq; carius complectimur, quod carius acquisitum est. Neque splendor omnis Coloniensis gloriæ harū ei memoriam auferre potuit, quin semper doleret corpore se illis interdum abesse, quibus spiritu nunquam non presens erat. Cumq; ad eas quandoquæ accederet, non minori eam excipiebant gaudio, quam si ipsum Dominum viderent. Vt enim gallina pullos colligit sub alas, sic illa omnes mira charitate ac benignitate ad se attrahebat, vultum, habitum, constitutionem singularum accuratè inspicens, & num quem rerum necessariorum ipsa absente defectum passæ essent inquirens. Non enim ferre potuit, vt gregi suo deessent corpori & animæ necessaria. Itaque nunquam nulla sorore sciante in cellarium siue promptuarium ingrediens, vinum, carnes, pisces aliaq; multa sibi ipsi suffurabatur, eaq; imbecillioris ætatis puellis & fororibus malè valentibus distribuebat: vt si quid de constituta annonæ portione subtraçum esset, hoc furti genere ipsa compensaret. Mâluit autem clam id facere, vt & patris celestis in abscondito videntis promereretur retributionem, & eorum vitaret reprehensionem, qui eam sepe prodigè rerum suarum dispensationis insimulabant.

Nec defuit huic preciosæ virginum gemmæ, omnium virtutum splendore nitenti, miraculorum gloria. Si qua enim soror reliquis in templo cantantibus, sonoræ vocis modulatione non congrueret, à pia illa matre obiurgata, vel etiam in facie manibus caesa, toto reliquæ vitæ spatio clara fuit & delectabili voce. Eundem in modum si quas longa ægritudine laborantes, tanquam ociosas & tempus inutiliter consumentes reprehenderet, confestim à Domino curatæ sunt. Contigit aliquando accessit ab ea cellariam vinum è dolio prominentem. Ea verò nullas necens moras, nè quam inobedientiæ notam incurreret, epistolam vertibulum manu retinens velociter accurrit, sed vbi ad se reuersa id animaduertit, valde timuit ob effusum, vt suspicabatur, vinum. Eam verò consolans pia mater, Nolo, inquit, soror vt huius rei causa vllum animi dolorem suscipias: poterit enim facilè hoc prestari damnum virtute & gratia Dei. Interim eamus visum, quid factum sit, & siue benè, siue malè ceciderit, gratias agamus Deo. Eunt igitur pari sollicitudine, sed cum nec guttam vnam è vase excidisse cernerent, cellaria ad beatam Adelheidis pedes corruens, factum hoc memorabile eius sanctitati adscribebat: illa contra diuinæ potentie & sororis obedientie tribuendum asserbat, simul interdicens, nè cui id aperiret, donè ipsa esset in humanis. At illa nefas existimans tantum diuinæ virtutis miraculum silentio tegere, quibusdam fororibus id secretius in laudem Dei indicauit. Adelheidis enim in omnibus, quæ per illam diuinitus fiebant, semper fugit hominum applausus & fauores, prudenter animo considerans periculosum esse laudare prospero cursu nauigantem hoc mare magnum & procellosum, donè feliciter in portum perductus sit.

Cum iam autem Dominus pro meritis illam remunerare vellet: reddit enim ille vni cuique, teste scriptura, iuxta opera eius: coepit paulatim viribus corporis destitui, sed solitis virtutum studijs incrementum & augeri. Virtus enim, vt ad Paulum Christus ait, in infirmitate perficitur. Appropinquante igitur die, quo erat abitura ad superos, cura debite provisionis monasterium beatissimæ Dei genitricis Mariæ reuisit, vbi in ipsis ferijs sancti Blasij post cœnam periculoso gutturis dolore correpta est, idque post Completorij preces forori cuidam, quam in suo monasterio educatam, semper apud se habere voluit, signis quibusdam indicauit. At illa sperans nihil fore periculi, lectulum repetijt. Sed beata mater sciens se illo dolore viuendi finem accepturam, noctem peruigilem duxit timore mortis, quam natura hominis reformidat: neque id mirum, cum ipse Christus morte appropinquante tristatus sit. Cumque in lectulo ferre non posset noctis moras, monasteriū petijt, & nocturnas preces orando anteuerit: atq; ita qua potuit virtute seruitio Dei insistens, primo crepusculo Missam sibi celebrandam curauit, corporisq; & sanguinis Dominici sacramento se cõmuniuit: ac deinde ad B. Heribertum se confertens, egit eum illo de suis & suarum rebus. Is verò vbi didicit mortem ei impedere, incredibili dolore affectus est, videns se ab illa separari, cui indissolubili charitate deuinctus erat.

Luc. 12.

Quanta cura fuerit virginū Vilecensium.

Claret miraculis.

Res sanè ad miratione digna.

Rom. 2.

2. Cor. 12.

Incidit in morbum periculosum.

Matt. 26.

At illa maternum erga suas Vilecenses filias amorem retinens, eis per nuncium significauit se non nisi leuiter agrotare, ne eas dolor immodicus perturbaret: simul orans ut quamprimum ipsam inuiserent, quod tamen illæ imminentis miseriam prorsus infœcia, in crastinum distulerunt. Interim sancta illa anima carnis ergastulo absoluta, gaudia paradisi, ad quæ viuens infatigabili animi studio suspirauit, æternum cum Christo regnatura felicissimè petijt. Quod ubi ad Vilecenses perlatum est, quales illic gemitus, qui luctus extiterit, piget referre, cum magis flere libeat, quàm tantæ miseriam & calamitatis meminisse. Cuius tamen desolationis illæ vel maximum credebant fore remedium, si defunctam possent in suum recipere monasterium. Atque ea causa Archiepiscopum ad eunt, & ad eius vestigia se crebrò aduolentes, cum lachrymis implorabant clemenciam eius, ut iuberet corpus defunctæ apud ipsas sepeliri, à quibus illa nunquam separari voluisset. Sed ille spiritu preuidens, quid per illam Dominus propediem esset operaturus, aliquandiù durum se præbuit & inexorabilem: tandè tamen lachrymis earum victus, monente Domino, misericordia erga afflictas mouebatur, corpusq; illis reddens, sic lachrymabundus ait: Equidem si corpus sanctæ Agathæ virginis, cuius hodiè festus die agitur, hic iam coram me haberem, ut mihi Deus testis est, haudquam illud huic corpori anteferrem, cum dubium non sit huius animam multi precij esse apud Deum. Atq; ita facta Vilecensibus corporis abspertandi potestate, ipse Deo dignus Episcopus cum vtriusque sexus ordinibus & totius vrbanæ populi frequentia subsecutus est. Postquàm autem sacrum corpus in nauì repositum fuit cum sacri apparatus honore, necdùm dispositis remis, contra fluminis impetum fursùm tendebat nauis, idque ea velocitate, ut facile indè posset virtus diuina agnosci, nec difficulter intelligerent Colonienfes, Dominum noluisse Vilecenses virgines orbari talis sacro corpore. Deindè celebratis exequijs, & anima in cælis exultante, neptis eius ex sorore, quam illa educauerat, Deo volente in eius locum subrogata est: quæ quidem multa vitæ integritate, & vultus atque staturæ elegãtia, generis nobilitatem præ se ferebat.

Veniamus nunc ad miracula, quæ Dominus per illam declarauit, eique laudum officia persoluamus, cuius munere promeruit, si quid Deo dignum operata est. Ante tricesimum obitus eius diem pauperibus ob elemosynam impetrandam ad monasterium confluentibus, quidam inter alios cæcus aduenit: qui sui ductoris negligentia incautè impingens in saxum, quo tumulus eius claudebatur, totus humi corruit, sed mox sanctæ virginis meritis surrexit visu donatus. Quo quidem miraculo mæror ex eius obitu sorores occupas profligatus est, & in omnibus domicilijs nostris lætitia perfonnit. Successit verò aliud miraculum maius, quod hæsitatione omnem penitus absterfit ab animis quorundam, de priori signo dubitantium.

Feliciter ad
celos profi-
citur.

Præclarum
fanè S. He-
riberti de S.
Adelheide
testimoniū.

Insigne mi-
raculum.

Cæcus reci-
pit visum.

Aliud mi-
raculum.

Demon ex-
pellitur.

Aliud mi-
raculum.

Mulier quædam vlcere in cruribus dire vexata, non nisi scipioni innixa ingredi potuit. Ea igitur in visu admonita, venit ad beatæ Adelheidis monumentum, atque illic eius precibus curata est. Quod cum illa in Dei laudem propalaret, alia quædam mulier eam dixit id fingere & comminisci: sed ea non multò post à diabolo arrepta est. Cum autem multis ille exorcismis exire cogeretur, virtutes Christi, quas per beatam Adelheidem effecisset & effecturus esset, tandè confiteri compulsa est. Itaque ad eius sepulcrum pertractus, cum multo vomitu è foemina discessit. His verò atque alijs diuulgatis miraculis, ingens hominum concursus factus est tam ex longinquis quàm propinquis regionibus, ita ut monasterij ambitus propemodùm peruius videretur, & sororum quies non mediocriter inturbaretur. Nam cum adhuc in corpore degeret virgo sanctissima, orauit ut postquàm è vita abiisset, non in sacratis locis, sed intra monasterij ambitum sepeliretur. Sed Dominus respiciens humilitatem ancillæ suæ, tanquam diceret, Amica, ascende superius, eam honorificè intra muros monasterij receptam, cum ceteris sanctis suis memoria perenni curauit celebrandam.

Nobilis quidam ob admissum flagitium à summo Pontifice vinculis ferreis ligatus, cum multa Sanctorum visisset loca, ad huius virginis tumulum tanta viliberatus est, ut procùl dissilientium vinculorum sonus ab omnibus, qui in monasterio erant, audiretur. Eum verò Abbatis veneranda, materteræ suæ humanitatem imitari volens, aliquandiù humanissimè tractauit vnà cum fratre eius germano, qui licet à culpa eius immunis esset, tamen communicato cum illo labore, demptis vinculis, eam culpam expiare contendit. Postquàm autem adhibitis fomentis, manus emortuæ restituta sunt pristino vigori,

vigori, lætos & iucundos, equis & vestibus instructos eos à se dimisit. Sanatus est etiam quidam paralyticus, aurium & oculorum officio priuatus. Porrò si quis inops ei non tam de facultate, quàm prompta voluntate quippiam obrulisset, per eius intercessionem deinceps res necessarias sibi sensit suppetere. Quod nè cui dubium videatur, certo exemplo id verum comprobabimus. Mulieri cuidam pauperula nocturna visione sancta virgo appàrens, iussit vt ex suo labore vestem sacram, quam albam vocant, ipsi offerret. Illa respondente id se prae inopia non posse, Adelheidis iussit eam suo nomine manè petere subsidium à vicinis. Quod cum impigrè fecisset, tãta ei lini copia data est, vt non modò albam, sed etiam sibi ipsi vestem necessariam indè conficeret. Alba deindè ad sepulcrum virginis allata, tanta cœpit per omnem vitam rerum copia abudare, vt quotannis eò vel bouem, vel porcum, vel alia quædam munera adduceret. Sed cum omnia beatæ virginis miracula singulatim referre non possimus, quædam ex ijs commemorabimus, quæ nostris temporibus facta vel visu vel auditu didicimus.

A ppàret
cuidã pau-
peri fœmi-
na.

Fœminæ cuiusdam filius octennis, totidem annis membrorū omnium, præterquàm linguae & oculorū, officio destitutus fuit. Ei verò sancta virgo quadam nocte in somnis visã est oēs ipsius neruos relaxãsse. Itaq; alta voce eo exclamante, excitati sunt omnes qui in domo erant, ad eiusque lectulum properantes, viderunt illum sanatis membris omnibus ceu exanimem iacere. Sed post horæ interuallum ad se reuersus, narrauit visionem, petijtque multa instantia à parentibus se deduci cum oblatione ad sepulcrum virginis. Mox ergò iumento imponitur, sed in ipso itinere, vt maior Dei virtus apparet, cum per pontem cuiusdam fluminis transirent, iumentum cum puero in aquas decidit, & tota ferè hora ab omnium conspectu subductum fuit. Eo casu vltra modum afflicti parentes pueri, præ nimio dolore sanctam Adelheidem non solùm nullius apud Deum meriti, sed etiam crudelem & inhumanam appellabant: cum ecce subitò vident iumentum cum puero illæsum ad litus peruenisse. Tum verò summa hilaritate perfusi, in ferijs sancti Gereonis, cum ad preces nocturnas primo signo excitarentur sorores, Vilikam ingressi sunt, & quæ gesta essent, omnibus exposuerunt. Liberatus est præter hunc etiam quidam dæmoniacus, qui postea quotannis censum illic obtulit. Sed nè longiores simus, nouerit Lectòr nullo non genere miraculorum, dempta mortuorum excitatione, eam ornata esse à præpotente Deo, cui laus est & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

Puer cõtra-
ctus ab ca-
sanatur.

Præclarum
miraculũ.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSO-
RVM CHRISTI MARTYRVM, FAVSTAE, EVELASII,
& Maximini, authore Simeone Metaphraсте.

In illis temporibus erat sancta martyr Christi Fausta in ciuitate Cyzico, imperate Maximiano, diuitibus parentibus nata & fidelibus. Ab eis autem educata in Christi dogmatibus, relicta est orphana, cum esset tredecim annos nata: & de cetero vacabat ieiunio & orationi, & meditationi diuinarum scripturarum. Quamobrem conuenienter voci Domini, non poterat abscondi ciuitas, sita supra montem, sed eius peruenit fama vsque ad aures Imperatoris Maximiani, statimque mittit primum sui palatij, nomine Euelasium, in ciuitatem Cyzicum, vt quæreret & inueniret Faustam, Christi sponsam, sic iubens: Si ei quidem persuasum fuerit, vt sacrificet, rectè habue-

FEBRUAR. 6.
licet Lati-
na Marty-
rologia ha-
beant 20.
Septēbris,

Matt. 5.

rit: Sin minùs, projice eam in fluentum.

Euelasius autem vadens Cyzicum, inuenit ipsam ætate quidem infantem: fide verò & prudētia valdè senem. Quamobrem eum ipsa adducta fuisset ad tribunal, vis ei afferebatur, vt dijs, qui non sunt, sacrificaret. Sancta autem dixit ei: Ego ijs dijs non sacrifico, qui sunt surdi & cæci, & nullo sensu præditi, cum sint opera manuum hominum. Habeo enim patrem & sponsum Iesum Christum in cælis, nec possum eum relinquere, nec per-

Ffff 3 dam